

Кимлерди көрмеген кимнен қалмаған,
Адам ата менен жаслы бул дүнья.
Берин бир шетинен әсте жалмаған,
Айдарха сыпатлы, баслы бул дүнья.
Дүньяның кейніне жетпеген хеш ким,
Ол сызған сызықтан өтпеген хеш ким,
Қанша дәуран сүрсен, узағы бес күн,
Сонда да пал яңлы, татлы бул дүнья.
Бул сондай жорғадур, суұдай ағылар,
Кеше күндіз сегбир тартып сабылар,
Ақыр бир күн сүрнигип көп жығылар,
Өзелий усындай заңлы бул дүнья.

84 кк
Ө-90

ӘБИЛҚАСЫМ ӨТЕПБЕРГЕНОВ

ЕГЕР КЕҰИЛИМДИ ХОШ ЕТСЕ...

(Қосықла р)

at'ndog'i NMP.
ali'q resurs
52349
ENTAR N

ДІЗІНГЕ АЛЫНДЫ-2010

НӨКИС
„ҚАРАҚАЛПАҚСТАН“
1997

Әбилқасым Өтепбергенов
Егер кеуілімді хош етсе...: Қосықлар—Нөкіс:
Қарақалпақстан, 1997 72бет.

Ғазел—Шығыс поэзиясының тажы. Қарақалпақ әдебиетінде бұл жанрға Әжинияз Қосымбай ұлы тийкар салған еді. Ал, шайыр Әбилқасым Өтепбергенов болса, устаз жолына—Ә. Науайы, Насимий, Яссауий, Х. Шеразий, Мақтымқұлы ғазеллеріне мухаммеслер байлап, бұл жолды дауам етеді. Шайыр мухаммеслерінде устаз жүрегіне терең үңілген, устаз жүрегінің дүрсілін дұрыс уға билген. Оның мұнына мұңлас, дәріне дәртлес, қуғаншына ортақ болған. Устаздың нәзери түскен нәрсеге устаз көзі менен қараған. Сондықтан да мухаммеслерде түрлі дәуірде, хәр қыйлы орталықта жасаған екі шайырдың жүрегі қосылып соққан. Шайыр тәрепіннен сүртілген бояу да устаз қатарларына сиңисип кеткен. Оған айырықша мәні, керік беріп, оқыған оқышыға зауық бағышлайды. Оны йошландырып, поэзияның ғаззал бағына жетелейді.

48470
Ө 4803270201—477
М 357(08)—97⁹⁷

ISBN 5-8272—0099—9

ХОЖА АХМЕД ЯССАУИЙ ҒАЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕСЛЕР

Ақыретті ойламасаң дүньяға бир кумар қылсаң,
Ғакты умытып кеуліне менменлікті тумар қылсаң,
Менменліктің зауалы бар, әзизлерге қәхәр қылсаң,
Қара күндур тап сол саат, бул дүньядан сапар қылсаң,
Жигербентін, малы-мүлкің барлығынан гүзар қылсаң.

Қарун ялы малы-мүлкің ағыл-тегіл бир кән болса,
Дөгерегің дәмдебели сондай саулатлы сән болса,
Баста дәулет хәм де қолда сондай өткір пәрман болса,
Сені қоймас әжел хәргиз қанша хұкімнің рауан болса,
Хұкім менен әлемді егер зеруу-зәбәр қылсаң.

Бул қандай қыямет жайдур, тар көше тайғақ кешіу,
Бир-бирін шалып болып, бир-бирине кепін пишіу,
Ұа дариг! Әкинишли-ау, ығбалыңның оты өшіу,
Болыпты бәршеге пәрман өлімнің шербетін ишіу,
Қашып оннан қутылмасаң, қанша оннан хазар қылсаң.

Жылұасы жаныңды алып, етер ышқында кумбыл,
Қарасаң көзің тоймас, талдырмаш бел, шашы сүмбил,
Ышқында зар жүргениңде, шалқана салар соны бил,
Халайықтың мазарына барып бир-бир тамаша қыл,
Ұллылардан алып ибрет керек баурың қабап қылсаң.

Ұллылардан алып ибрет ушсаң егер сен уядан,
Хәмде ағла болсаң егер көкте нур шашқан зиядан,
Ұақты келип қуларсаң, билгіл бир күні қыядан,
Хәмийше жақсылық қылғыл, кетерсең пәний дүньядан,
Қыямет абу тойына керек хуну жигер қылсаң.

Қалбидіңнен шайтанды қуып, қашқыл қуры қыяллардан,
Сал кеуліңе жақсылықты, жақтырыушы зиялардан,
Нәпсиді тый, дауалы, қарам пассық дүньялардан,
Қуда пәрманын тутқан болар ол әулиялардан,
Боларсаң әулиялардан разиятты көбірек қылсаң.

Жигитлер куры сүлдер, сүйретилип жүрген сан,
Жәйхун сен бақ бәрқулла көктегі қуяша-ая,
Бұл әлапат өмірге шүкірлік қылғыл қудая,
Хожа Ахмет маъсият пенен өмирің қылмағыл зая,
Боларсаң лайықы хәзирет, егер таат сәхәр қыялсаң.

* *

Жан саў болса ғам жеме, ғам басына жетеди.
Питпейтуғын ис болмас, бас саў болса питеди.
Жан себиллер дүнья деп, жанға жәбир етеди.
Ғәниймет бил бул дүнья бәршеңизден өтеди,
Исенбегил малыңа, бир күн қолдан кетеди.

Жерди басып жүргенге күни-түни шүкір қыл,
Хәм алланды ұмытпа: оны тилде зикир қыл,
Бул бес күнлик дүньяда әдалатлы хұким қыл,
Ата-ана тууысқан, қайда кетти пикир қыл,
Төрт аяқлы ағаш ат бир күн саған жетеди.

Бизлер турған бул дүнья түби тесик бир кеме.
Жылжыр әсте теренге, батар кетер бир демде,
„Алсам—Өлсем“, дейип сен қызба хәргиз көргенге,
Дүнья ушын ғам жеме, хактан өзгени деме,
Киси малыны жеме, дозақ ишре күтеди.

Дүнья дейип жууырып не көрмеді сорлы бас,
Тууысқанлар мал ушын бир-бирине болды қас,
Әке менен баласы көриспейди аразлас,
Қаңаласың, қарындас хеш ким болмайды жолдас,
Мәрлана бол ғәрип бас, өмирің желдей өтеди.

Хәр деминди ғәниймет хәр күнинди бахыт бил,
Көзді ашып жумғанша өтер пәний дүнья бул,
Жәйхун бәрхә басынды менменликтен сақыт қыл,
Хожа Ахмет таат қыл, өмирің қалды неше жыл,
Хаслық билсең топырақ, және соған кетеди.

* *

Биреу хакын жегенлер, харам ишре қылғанлар,
Бастан аяқ өтирик, ийман сатар заңғарлар,
Биреу маңлай теринен, ұллы сарай салғанлар,
Дүнья мениң дегенлер жәхән малың алғанлар,
Кәркас қустай мысалы, ол харамға батмышлар.

Имам болып жаманын, ең алдында турғанлар,
Хақты ұмытып кеуилин шайтан жайлап алғанлар,
Нәпси ушын қуранға қыянәтлер қылғанлар,
Қазы имам болғанлар нәхак дауа урғанлар,
Ақты кара қылғанлар, ол тамуқта ятмышлар.

Жемге тойған қораздай мәнсап ушын келгенлер,
Мәнсабини абырай, атақ дейип билгенлер,
Дүньясына мәсирип, көкирек керип жүргенлер,
Пара алған хәкимлер, бәрхә харам жегенлер,
Көп әрманда өкинип, қорқып-қурып қалмышлар.

Ярын алдап бәрқулла өзгелерди сүйгенлер,
Барын жоғын соларға әруанадай ийгенлер,
Бесиншиден айырылып алтыншыға тийгенлер,
Татлы-татлы жегенлер, түрли-түрли кийгенлер,
Ләззет ишре болғанлар, топырақ ара ятмышлар.

Маңлайының теринен хадал дүнья жыйғанлар,
Жетим-жесир, ғәрипке шөрегинен қыйғанлар,
Харам-пасық мал-мүликтен нәпсилерин тыйғанлар,
Мөмин куллар садықлар ықрарында турғанлар,
Хасыл болып мұрады ұллы бахыт қушмышлар.

ХАФЫЗ ШЕРАЗИЙ ҒӘЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕСЛЕР

Түргел жаным ләбинди ләпке қойып қант әйле,
Ашып жүзинди қуяш хәм оннан зият әйле,
Яхшы-яхшы сөз айтып, мақсетим мұрад әйле,
Сөйтип алтын кесени мәй қуып абад әйле,
Толар бас кесесиде топырақ пенен яд әйле.

Дүнья бул тап өзіндей доланған жанан екен,
Сол жананға қол жетпей, ах шеккен жаман екен.
Гә шаллық, гә өкиниш әрманлы заман екен.
Бул кара жер биз ушын ең соңғы мақан екен.
Салып ғұл-ғула жер көкке ұай дат пәрәд әйле.

Дак түспес атына жерди қайра басып жүрсем.
Мениң садықлығыма тәнхә өзиң кепилсең.
Бийопалық етсем өз қолың менен өлтир сен.
Егер сәнем алла бұйрығын бәржай келтирсем,
Назды қой, сая салып топырағымды шад әйле.

Қасың қалыспас хасла Әлийдың қылышынан,
Қалың зият дедик Самарканд, Бухарасынан,

Наз бенең өлтириүди үйренген сәнем жасынан,
Басыма мың бәлелер келди зүлпиз жылұасынан.
Ет ләбиң соған шыпа, дәртинен азат әйле.

Мен билемен ермейди ол шуғыллардың сөзине,
Садықлығы, сабырлығы аяндур тәнха өзиме.
Шөп саларма Шахсәнем қыз Ғәрибинің көзине,
Пикири ипластың көзи түспес ол жанан жүзине,
Сол гөззал жүзди сен пәк тугып яд әйле.

Сондай гөззал жүздей жүзди көргениңиз барма хәргиз,
Жәннеттеги периштелер болмас сирә бундай минсиз,
Жәйхун жәбир көрип бәрха, жәннет ишинде гүлсиз.
Гүлдей ол гүл ийсинен түнди кәба ет, Хафыз.
Түниң паяндозы ол, қәддиңи шәмшад әйле.

* * *

Бул әлемде табылмас ондай сулыұлар султаны,
Дүнья еле көрмеген бундай шашлары қараны,
Сабырым кесеси толды, басыма саўдалар салғалы,
Егер кеўлимди хош етсе, Шераздың сол жананы,
Бағыш етермен меңине Самарканд хәм Бухараны.

Егер бир көрсен дәстинен дәли болып датлайсан,
Мәжгүн болып сандырақлап, хәр затты бир отлайсан,
Ышқында гөззел жазып, күни-түни хатлайсан,
Куй әй сақый мәйинди сырқып жәннетте таппайсан,
Бул рухнабад жарасындағы сулыұ мусалланы.

Оған бир пул, мейли ышқында өзінди отқа ат,
Пайұери пәлек оның, мейли теңиз түбине бат.
Ол сондай рәхимсиздур хәм де сондай тәкаббыр зат,
Сол алдаұшы, қызықшы, питнеши шохлар қолынан дат,
Кеўилден алды ол сабырым, қылып түрклерше яғманы.

Сен қанша күйсең күйе бер, ол сонша етеди хәз,
Себеби, ол бийиктедур, бизлер оннан төменде, пәс.
Жулдызлар ара болғаннан соң, кеўли көтериңки мәс.
Мениң нуқсанлы ышқыма, оның хусни емес мүтәж,
Гөззал жүз хәш талап қылмас бояў менен хәм зебу-араны.

Кәркин көрип сен оның интизар болып көз сүзбе,
Сырың хәргиз паш етпе мазақ етер, оннан гизне,
Оның кәспи-кәри сол, алдап-арбаў оған сөз бе.
Сөйле сазендеден, мәйден, жәхән сырын сен кем изле,
Шешеалмас хәш ким хикмет пенен бул аўыр машқаланы.

Қызыл көрип периште жолдан шыққанлығын көрдим,
Сулыұлық бул апатдур, дәстинен мың тирилип, өлдим.
Сыр сандығын ашалмай сарсылдым, сарғайдым, бүлдим,
Мен ол Юсуптеги шексиз гөззаллықтан анық билдим,
Шығарды ышқы намыс пердесинен ол Зулайханы.

Сөз қатсаң бизде сирә болмас сабыр тақат-турмыс,
Жарылқаушым өзінсең сен, мейли мақта, мейли урыс,
Хусның тәрийп-пеймен деп бийәдеп-пәк етгим, қылмыс,
Жаман дедим, куўандым мен куда хәк сөзін дурыс,
Шийринлеў етти, ашшы сөзи, ләли шекерханы.

Алла оны жаратқан, асықтастан бирде минсиз,
Көкирек кәрген сулыұлар қалар оны көрип үнсиз,
Жәйхун аспан астында тәнхалықта текте, сол қыз,
Гөззел айтып дүр шаштың, жағымлы болсын, әй Хафыз,
Пәлек жолына маржандай шашсын сурайяны.

* *

Кайда кетти Кайхысыраў, Зулқарнайлар Бахрам-Султан,
Бул өмир қәдирине жет, шықпай турып тәннен бул жан,
Мурның ийс билмейтуғын, қуры сүлдер болма ултан,
Шийрин мийә берер дослық терегин тикгил, әй инсан,
Өкпе-гийне тамырын суўыр, берер ғам-әлем, әрман.

Кеткенлерден хәш хабар жоқ көрмедик бир қайтып келген,
Қолы бәлент бул өмирде шады-қоррам дәўран сүрген,
Ең бир билимли данадур ғам-шадлықтың парқын билген,
Болып мәйхана мийманы, мәй иш мәстанлар менен,
Қумары болма сен хәргиз басың аўырар әй жанан.

Өмир нандай татлы, бирақ палынан зәхәри мол,
Ақыры туйық, жарқабақ түссе таппайсан хәш бир жол,
Суўы шийрин қайнар булақ, талпынған менен жетпес қол,
Бул сұхбет күнлерин билгил, ғәниймет шады қоррам бол,
Қараңғылық жақтылықлар келер, көп өзгерер дәўран.

Бийшара ашықлар ушын саўлатлы сарай салдың сен,
Бир қал менен Бухара, Самаркандты жаўлап алдың сен,
Сөйтип жүрип жұрт жаласы, хижран отында жандың сен,
Мәдарың кетти-аў кеўлим, ғам жүги астында қалдың сен,
Барып бир кеса мәй иш, бәлким болар дәртине дәрман.

Жәйхун шадлы күнлериң жок, күнлериң көп болды бүлген.
Заман дағдарысларында, сарғайдың, солдың дәстинен,
Бәрине бир қолды силтеп, ұаз кештің ғам-тәшүишинен,
Кекселік шағында Ғафыз тилер бул бағда тәңиринен,
Сәрхәуыз бойында тапса, сәрүи бойлы гөззал жанан.

* *

Балалыққа қайтайық шыбықты ал, ат қыл,
Шабайық шаңғытып, умыт ғамды бәрбат қыл,
Тәғдирден күтпе, хеш оннан қатты талап қыл,
Таң атты, нигар, қадақты лық-лық шарап қыл,
Шарқы-пәлекке хеш исеним жок, есап қыл.

Назды қой сәнем, рәхим әйлеп бақ сен бери,
Белли болды бәри, қалмады гизнер жери,
Исиң келиспесе талабың кетеди кери,
Паный дүнья қәреп болар, соннан илгери,
Гүлгүл дөнген мәйлер менен бизди қәреп қыл.

Бул бир сондай жумбак, киси жок оны уғар,
Алла әзелден шешимсиз жаратқан шығар,
Бир күн күлбемизди басымызға жығар,
Сөйтип ылайымыздан пәлек гүзе соғар,
Әлбетте, басымыз кесесин лық шарап қыл.

Әне сөйтип тындырар ада болмас тәшүишти,
Изге қалдырма бүгіннен саўаплы исти.
Бул өмир—түн жарпы татлы бир көрген түсти.
Аш көзинди нәзер сал, көбикдур ол қадақ үсти,
Дүнья негизин сол, көбик деп, есап қыл.

Журт шешпеген жумбаққа Жәйхун сен бер жуўап,
Жуўап ізлеп жүрип сарайың қалмасын кулап,
Кулатпаўдың сырын даналардан ал сен сорап,
Ғафыз есит сен, мәйге табыныў болар саўап,
Тур ўақытты қолдан бермей, тезден саўап қыл.

НӘСИМИЙ ҒӘЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕСЛЕР

*(Нәсимий дөхмет бәлесине жолығып, табанынан сойылып,
териси сыйырып алынған еди)*

Көкирек кернеп қайнайды қан, тәнде бул жана сыймаспан,
Жала дөхметтен шықты жан, хеште бир жана сыймаспан,

Шет-шебирсиз түпсиз умман, шексиз уммана, сыймаспан,
Маған сыяр еки жәхән, мен бул жәхәне сыймаспан,
Ғәўхары биймәкандурман, кеўил мәкана сыймаспан.

Мендедур Мәкке-Мәдине, мендедур исламу-ийман,
Мендедур Таўрату-Забур, Мендедур Инжилу-Куран,
Мендедур—илим-пәниң, мендедур—хинжи-маржан,
Аршы—ала жери-көгиң менде болған жумле-жәм,
Кес сөзинди созба көп, шарқы-баяна сыймаспан.

Гил нәкеслер, нәмәртлерге ермек болған ессиз бахтым,
Сындырды—зер-зербарақ, алтыннан қурылған тахтым,
Хеш кимседен таппай нәжат бозладым гилян, хәрияна бахтым,
Кеўили—мәкандур аятым, қалмады хеш бир тақатым,
Сен бир нишан деп бил мени, мен бул нишана сыймаспан.

Көрип бизди қуртпағанша күншиллер кеўли толмады,
Қазылары көзгөреки ақты „қара“ деп зарлады.
Әззәзул шайтан, иблис бири-бирини қоллады.
Кимсе гүман-гүдик пенен, ҳақ пенен иси болмады.
Ғақны бир деп биледурман, пикири гума сыймаспан.

Хеш ким басына түспеген, бул не ғәўға, бул не аўхал,
Жәлладлар жәм болып келип, кеўли күседі қыйлықал,
Дедилер: „Табанынан сойып, терисин сыпырып ал!“
Сүлдерге бақ та мәнисин, оныд ишинен таўып ал,
Жисми—жаны мендурман, лекин жисми-жана сыймаспан.

Инсан баласы көксинде, мәңги бақый қатқан қан мен,
Ал бирақта зүлмет ара, шашырап бир атқан таң мен,
Жәйхунның сүйенер таўы, устазы, ардақлы жан мен,
Исмиң сорасан Нәсимий, қақтағала мусырман мен,
Мәнили уллыдур аятым, аяты—шана сыймаспан.

* *

Сыр сандығы ашылмаған, сырлы жәхән мендедур,
Хеш кимсе қәдем баспаған, нурлы мәкан мендедур,
Ийиси бийхуш етиўши, түрли райхан мендедур,
Ашықлар, келиң бери, жан менен жанан мендедур,
Захыдым сен қайдасан, нур менен ийман мендедур.

Мендедур ол яратқанның мың-сан еки зийнети,
Мендедур ол Мухаммедтиң хуп келискен келбети,
Мендедур ол Ғатамтайдың сақыйлығы, нийети,

Мендедур ол жери көктүн ҳикмети ҳам күдирети,
От пенен топырак, ҳаўа, суу, жумле ыҳсан мендедур.

Кердинизбе жаратылыс тек мен деп тур анталап,
Адамды ардақлар—ол-бир яратқан яббар санап,
„Сеннен өзге күдирет жок“ деп бизге қойды ол талап,
Ҳақтағала ендирипти аспаннан төрт кітап,
Мен оны мақсет қылман, себеп пирхан¹ мендедур.

Түсинбедим бул дүньянын ҳийлесі—қылғасына,
Ҳәм ол мени бийхуш етер назына-жилғасына,
Көктең енген кітаптардың қараңыз ағласына,
Не бағарсан ол кітаптың ағына-қарасына,
Аш қулағың тынлағыл, аўазы-қуран мендедур.

Жәйхун көп жәбир шекти нәмәртлердин дәстинен,
Бирақ жеңиске ерисер бәрхә душпаны үстинен,
Себеп жайнар жәхән бәрхә күдиретинен-күшинен,
Мен Нәсимий сораларман, Шахымардан нәслинен,
Гәр қабыл қылса қалайық, қайты-қурбан мендедур.

НАҰАЙЫ ҒӘЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕСЛЕР

„Сөзлерин мың дәртке даўа нәўбәхәр“ деп айтсам ба екен?
„Жүзлеринде ада болмас меҳир бар“ деп айтсам ба екен?
„Назлы күлкин тилла тарлы бир дуўтар“ деп айтсам ба екен?
„Қасларын қыяқ еки ай сәуер яр“ деп айтсам ба екен?
„Сен еттин басым бәлеге гирипдар“ деп айтсам ба екен?

Сөзлерин жалындай мысал қалай төзермен өзін айт?
Сенсиз „Чар деўан“нан маржан қалай сүзермен өзін айт?
Опасыз болсан кеўлимди қалай үзермен өзін айт?
Отлы нәзеринен өзимди қайда гизнермен өзін айт?
Салтанатың жулдыз айға „барабар“ деп айтсам ба екен?

Ардақлап жүрсем сәнемди ол болып шықты маған қас,
Телпегим терис кийгизип, дуйым-журтқа етти-аў нас.
Баўырым пара-пара етип, көзимди етти қанлы жас,
Шашларын қурылған дузақ, сестин жуўдырлар қасыл тас,
„Басыма тийип жығылдым, сол гәўхәр“ деп айтсам ба екен?

Афина көре алмаған мәртебе-бахытқа жетти.
„Жети ықлымда“ сулыўлық султаны атанып кетти,

Жулдызлар менен беллесип, даңқы әлем ара кетти.
Көзимнен қанлы жас акты, қайғы-қасирет белим бүкті.
Яр емлеп кет мениң жаным „жарадар“ деп айтсам ба екен?

Қасың қарасы нигарым айсыз түнек түннен бетер,
Жайсан шашың шығыс пенен батыс арасына жетер,
Ұах, сенде бир рәхим әйлеп, бизге нәзер салсаң нетер,
Белиң қыпша тал шыбықдур жүзде қалың, қалым өртер.
„Көйлегің көйлек емес, ол бәхәр“ деп айтсам ба екен?

Жамалыннан гүллер ели ол Феруздың журтын көрдим.
Бир күлкине тәнде жанды, хәрне қолда барды бердим.
Мен пал берсем, нигарым-аў сен маған уў-зәхәр бердин,
Балалық күнимнен баслап, сениң әжеп турқын көрдим.
„Соннан бери ишкен асым уў-зәхәр“ деп айтсам ба екен?

Жәйхун сонша әлпешлейди, ол опасыз назлы ярды.
Ай-қай, кеўлим қуғанышы, бағым сәни алма нарды.
Айралық деп ах урады, қолға алып тилла тарды.
Наўайы қасыл сөз тауып, ардақлайды ол нигарды.
Ол нигарға „жаным қашан жай табар“ деп айтсам ба екен?

* * *

Қалынды бил қолың созба, ол алмалы нарға. Умыт.
Шарқаналы аламойнақ, ол тиллалы тарға. Умыт.
Бир жылт етип, ғайып болған, ол бир ахыў-зарға. Умыт.
Жаным бунша ашық болма, ай жүзлі нигарға. Умыт.
Оған қолың жетпейди, талпынба бийқарға. Умыт.

Есинде сақла ол сени писент еткен емес хеште,
Жолтарына гүллер төсеп, аяққа бас урдың неше,
Нигар кек етип сөйлеўди өзине еткен-аў пеше,
Ол жүдә жақсы ислеиди, сеннен бас тартып кеше,
Заялама сөзинди ол баўыры тас ярға. Умыт.

Кәхәрленсе саратанды қыс етип қатты суўытар,
Зевс оның хызметине Афродитаны жуўыртар,
Жамалына ол сүйикли галактикада интизар,
Туўры, оның жүзи қуяш. Бирақ басқаны жылытар,
Беглигін жойтып қайтадан сен уятқа қалма. Умыт.

Турқы оның күдирет-аў, питип қалған жылға-назға,
Басқан изи усап кетер гүл жамылған бәхәр-жазға,
Күлсе, сысып жуўап берер, көкте аққу-қуба ғазда,

Онша кеулин береберме, сен опасыз ол нигарға,
Ол сирә көзине илмес, күни-түни зарла. Умыт.

Онда тауыс сулыұлығы, түлкинин хийлеси барды,
Бир қызыл гүл инам етип, және өзи қайтып алды,
Сөйтип қайғы-хәсирет пенен саў басым саудаға салды.
Ол сонша азап шектирди, не қыласан ол нигарды.
Ол хәзир ҳауаланып тур, басқа тамашаға, Умыт.

Арғысында жоқ-екен-аў, аўзыңа бек болсеш енди.
Ҳалың билмей сөз айтасаң, айтыста ол сени женди,
Жеңседе мәртликке қара, сени аяп ләбин берди,
Маған ол ярдың ләплери зәхәр менен пал әкелди,
Мухаббат зәхәрдур, билгил араласқан палға. Умыт.

Бәхәр келип асаў Әмиў абы-хаятка толғанда,
Бағда гүлдер урқан атып, әлұан түрде барқ урғанда,
Гүзарым ұайран етерме ол, Жәйхунды ойлағанда.
Қой, Наўайы ол нигарды, ол нигар жақсы болғанда,
Сени хасла салмас еди, бундай аўхалға. Умыт.

* * *

Поэзия гүл болса, ондағы урқан еди Ҳафыз.
Поэзия ел болса, дәулетли султан еди Ҳафыз.
Поэзия күн болса, ондағы рәушан еди Ҳафыз.
Өзин илхам теңизине арнаған еди Ҳафыз,
Шайырлықта алға адам салмаған еди Ҳафыз.

Ашылмаған жулдыз яңлы қол жетпес әрман еди,
Көзде рәушан, белде қуғат, ал дизде дәрман еди,
Әлемнің тынысы—бес курғақ төрт океан еди,
Дүньяны ол сөз бенен толғандыра алған еди,
Күдирегли, жүрекли жаныққан жан еди Ҳафыз.

Әлұан дөнген нағысly такирарланбас қәдем еди,
Гөззаллықтың нышаны ҳақыйқатшыл қәлем еди,
Ийиси бийхуш етиўшй хошрей бир бадам еди,
Алла берип илимди ийелеген адам еди,
Ол билмеген сөз жоқ еди. Ер жүрек дана еди Ҳафыз.

Уқсар еди қос қанатлы, дүлдилдей қаназатқа.
Күлип қараған емес, хийлекерге, халыққа жатқа.
Күдирет даңқ әперди, уллы Бухар—Самарқандқа,
Қосықлары өлтирер, я жан берер адамзатқа.
Халық руўхын көтерип шағлаған еди Ҳафыз.

Күнге десен күнге мегзер, айға десен айлы түнге,
Ғәзелине жаным қурбан, ҳәр жүзине жүз мың теңге,
Алла берип бизге де бир ҳафыз күлип бақса, қәне,
Оның қайтадан тирилип, гүңдирениўи ушын және,
Мен орнына өлер едим, Бир кен жәхән еди Ҳафыз.

Сөзлерине Жәмий менен Мәшреп болған интизар,
Пәрўазы бийик сунқар жолда жүк қалдырмас нар,
Тилинде алмас қылыш, көкиректе арыслан жатыр,
Сөзлеринде хәзирети Даўыт пенен үнлеслик бар,
Сондай өлмес даңққа ийе, уллы адам еди Ҳафыз.

Ол жердеги күдиретли Шолпан жулдыздың тайы,
Ашықлардың қуўанышы, ал поэзия кудайы.
Жәйхунның жанындай көрген устазы, жулдызы, айы,
Уллы устаз Ҳафыздың мейли, қулы бол Наўайы.
Халық ушын қул болыўдан бас тартпаған еди Ҳафыз.

МӘШИРЕП ҒӘЗЕЛИНЕ МУХАММЕС

Дүньяны тәрк етер болсам, менин жоқлар кисим бар ма?
Басланбастан питер болсам, мени жоқлар кисим бар ма?
Нам-нишансыз өтер болсам, мени жоқлар кисим бар ма?
Наманғаннан кетер болсам, мени жоқлар кисим бар ма?
Ғәриплик шәхринде өлсем, мени жоқлар кисим бар ма?

Әйне жигитлик шағымда, қуўдай аппақ болды шашым,
Мен бир қуры жүрген сүлдер жоқ бул ғәрип басым.
Бассыз тәнде қандай сын бар, зәхәрсиз болмады асым.
Кәне қәўми-карындасым бул жолда болса жолдасым,
Көзимнен ағызып жасым, мени жоқлар кисим бар ма?!

Зар еңиреп шөлдер гезип, шексиз сақралардан астым,
Қайда барсам тикен менен ғыжлап турған шоқты бастым,
Өз үйім есигин таппай, купә-күндиз мен адастым.
Мухаббат шарабын иштим, қазандай қайнадым-тастым.
Бул паний дүньядан кештим, мени жоқлар кисим бар ма?

Туўылғаннан тәгдир бизге, ғам-уқыбет еткен саўға.
Белден қуўатын алған соң, арзымайсаң соқыр пулға,
Мын-сан еки мүсийбетин, мүнәсип пе жалғыз қулға?
Түсипти басыма саўла, ышқ-адаўаттан ғаўға,
Өзине әйледі шайда, мени жоқлар кисим бар ма?

Яссаўийдей жер үстинде енди ҳеш турарым йокдур.
Мансур яңлы "әнәл ҳақ" деп кеўлимде қарарым йокдур,

Нәсимийдей тәрки дүнья, жәхәнҗе сыярым йокдур,
Турарға такатым йокдур, жүрерге мәдарым йокдур,
Жүректе ышкы оты шоқдур, мени жоқлар кисим бар ма?

Адам неге көз ашқалы бири-бирин күнлейди,
Қанға жерип, „қан көрсем“ деп, оған соншелли шөллейди,
Жәйхун мың өкинген менен енди орнына келмейди.
Бул бийшара Мәшрептің хеш ким халыны билмейди.
Бул жерден бас алып кетсем, мени жоқлар кисим бар ма?

МАҚТУМКУЛЫ ҒӘЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕСЛЕР

Тәғдир ойын етип бизди, зәхәр қатгы асымызға,
Рәхим етпес нала менен көзден аққан жасымызға,
Хәм ол жығып берди бизди, душпанымыз, қасымызға,
Сум пәлек гирдабын салды, көп қыяллар басымызға,
Егер де шықсақ, кәнарға, тор куар туу сырғымызға.

Енди қайларға барарман, баста ғауға, алқымда жан,
Бауырым пара-пара болды, көзлерим болды қызыл қан,
Басы берк көшеде қалдым, жоқдур менде хеш бир имкан.
Бас алып кетип бул журттан, тутсам мен ғайыры бир җатан.
Келер ол паслы бәхәрде, жауын-жауып қасымызға.

Бакты қара бийшара бул, бир жетпеди әрманына,
Хеш бир рауан мәнзил жоқдур, жолға шыққан кәрұанына,
Хәм сүрнигер, тап болады, бәрхә жарқабақ жарына,
Кеулим ләшкери шықса, бағып оның пәрманына,
Күнде бир ўәкилин жоллар, арз етип қасымызға.

Ўа арийғ деп, излесем, жоқ дилдарым, мен нәйлейин,
Тахты рауаным хәм де жоқ султаным мен нәйлейин.
Дийдар несип етсе егер, жоқ әрманым мен нәйлейин.
Егерде қәлди бойын көрсет, жоқ қарарым мен нәйлейин,
Күндизлери налыш етип, түнлер кирер түсимизге.

Жүрмиз тәғдир язмышына, аллаға мың шүкир дейип,
Заманның зардабынан, қалдық отта тирилей күйип,
Мен бир сулыўлық султаны жолында жүрген бир сейт,
Өлип ол ярдың қолынан болдым мендағы бир шейт.
Бир заман рәхәт бермеген, қуслар қонар лашымызға.

Жуда әйледі сум пәлек, хәрне қолда барымыздан,
Көк гүркиреп, жер силкинди, нала хәмде зарымыздан,
Тийек тайып, тар үнлди қолдағы дуўтарымыздан,

Жоқ екен рәхим пәлектің айыраp дос-ярымыздан,
Көр қанша ўақыт өткенін, түспес көз ғардашымызға.

Нигар менен жарысып мен ойын өтсем, қояр утып,
Ўәдесиниң ўопасы жоқ, ўәдесин ол қояр жутып,
Қарамайды жағдайыңа, кетер жағдайың умытып.
Сонша арз етип қарасам жолына мен көзлер тутып,
Жүрегі тастанда қатты, еримес налышымызға.

Ышкы жолында жүрген сорлы, дийўана көзи жаслымыз,
Мәжнун Фархадтан бермаған, шынжырма-шынжыр нәслимиз.
Жәйхун айтшы, даўдан сирә айрылдыма бир басымыз.
Сондай сорлы бул Пирағы, өтти жигитлик паслымыз,
Күнде жүз мың налыш етсем шара жоқ көз жасымызға.

* * *

Бар байлығым қолдағы, көзимнің ағы-қарасы,
Бәршени лал қалдырған шығыстың бир ләўазасы,
Кеуил сарайымның бәрхә шаллығы, ғамханасы,
Қурғанман қасылында билгил, бул әлем дурданасы.
Турар ол еркин мудар, билсең бул түркмен бинасы.

Небир саўдалар салмады душпанының басына,
Жанын пидә қылды бәрхә досына, жолласына,
Шәжде етип сыйынып, пайғамбер хәм алласына,
Тәркий дүнья етеди, келсе рақыплар қасына,
Бил, полаттан бина болған, көриң түркмен қаласы.

Фердаўсий „Шахнама“ деп, хәрне бардан болды жүдә,
Наўайы „Хамса“ дейип, жанды қанша етти пидә,
Нәсимий нардай шәкти, жауылып мәламағ, гина.
Сулайман хәм Рустем, Зал, Жәмшид болған оған гада.
Күнде жүз мың салса ләшкер, тиймес шаның бәлеси.

Тартса тасты қақ бөлер, өткир алмас бир Зулпикар,
Шертсең жаныңды алар, ала мойнақ тилалы тар,
Көшким көркі өткен көпті мәжгүн хәмде бийқарар.
Таўлар оннан алар тәлим, ләшкери сап-сап турар,
Хәр салғанда зулпикарын, артар жигиттің хәўеси.

Залымлар зулымынан сарсылып, сарғайып, солып,
Ел жәбирди көп көрди, хайтта аш, шилледе тоңып,
Дослар жәм болып келсе, дәрьядай тасқынлап, толып,

Теке, яўмыт, языр, көклен, Ахыл ели бир болып,
Етсе бир жерге жүрсин, ашылар гүл лаласы,

Жәйхун жеделденип шықтың журттан өзге бир дара,
Және хәм жақынласып келер устаз бенен ара,
Хәзир әйне пайыты тезде оннан нажат сора,
Айтады Мақтумкулы, жокдур кеўлимде бир қара,
Хақ хәм сыйлап, етер нәзер, бардур оның саясы.

ӨЗБЕГИМ

Еркин Вахидов ғәззелине мухаммес

Шығыстан шашырап атқан шуғлалы таң өзбегим.
Көрмегенлер арзыу еткен ардақлы жан өзбегим.
Әлем ара данкы кеткен шын мусырман өзбегим.
Тарийхындур мың әсирлер ишре пинхан өзбегим,
Саған тендур Памиру ақшаш Тыяншан өзбегим.

Мухаммед Мустапа айтқан Яссаўийдің зурияты,
Әмир Темур менен мәңги бақый қалған хәм аты,
Туран менен Түркстанның тиреги хәм саўлаты,
Сөйлесин ол Афросияб, сөйлесин Орхун хаты.
Ески тарийх шақасында жалғыз маржан өзбегим.

Ески тарийх сөйлемейди, сырын сақлап атырған,
Миллион жыллық язмышты ол умман ишре батырған,
Мен билсем сен күдирет бир әулийе зүриядынан,
Әл Беруний, Әл Хорезмий, Әл Фараб әўладынан,
Хаслы-нәсли бәлким узлуқ, бәлким Тархан өзбегим.

Сан жетпес хеш санап өтсем Алпамыстай ерлерин,
Көсеу шаншсан нәрўан болған зерден хасыл жерлерин.
Нешше әсир хәсиретте қуяшты сен көрмедик,
Ұа дариг, өтти басыңнан ойнатып шәмширлерин,
Неше қаан, неше султан, неше мың хан өзбегим.

Билмедим, қай ўақытта-он төрттен бир айың туўды,
Бәрхә қайғы, муң менен көз жасың көкирегің жуўды,
Иштиң сен зақым менен зәхәр араласқан суўды,
Таўларын айлананда мисли айдархадай буўды,
Еки дәрья, еки нәшмен, шәшми гириян өзбегим.

Я рәбі! Бул жәннет ара қандай саўлатлы сулыў бағ,
Айланып ушты оны ғарға-қузғын гилең бир зағ,

Өз жеринде өзине болмай еркин жасар бир шағ,
Қайсары Рум найзасынан баўры дағ үстине дағ,
Шыңғыс хәм Бату тыйғына көкси қалқан өзбегим.

Сен сыр менен Әмиўден нәр алған саялы терек,
Пейли дәрья теңиз мысал күдирет кең көкирек,
Орайлық Азияға өзинсең өзбегим тирек,
Тарийхың айтыўға халқым, мың бир Фердаўсий керек.
Себең жалғыз шеккен ахың, мың бир дәстан өзбегим.

Күн сайын бийиклеп барар өзбегимнің күдирети,
Ашық аспан, ғәрезсизлик, Алла берген зийнети,
Жәйхунның жанындай көрген өзинсең жигербентим,
Бул қәсидат саған, халқым, ақ сүтин, дуз хұрмети,
Еркин улыңман, қабыл ет, өзбегим, жан өзбегим.

АШЫҚ ЕРКИН (МӘДРӘХИМОВ) ҒӘЗЗЕЛИНЕ МУХАММЕС

1-май. 1997

Сәхәр ара келиң бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз,
Жамалымды көриң бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз,
Ғәззел оқып бериң бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз,
Сөйлесейік жүриң бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз,
Шийрин сухбет қурың бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз.

Бул әлемнің Ләйли менен Шийринлери оғада көп,
Бирақ болмас хеш қайсысын сизден өткен күдирет деп,
Қарун малы-мүлкидағы бола алмас өзине сеп,
Қоймадыңыз мирәттін, жан-тән менен жалынып кеп.
Ынтық кеўлим, билиң бир деп, қоймадыңыз қоймадыңыз.

Дийдарына жетиў ушын Фархад яңлы тартып сегбир,
Тау-таслардың арасында жүрген мен бир сорлы дилгир,
Аршы әла дейип жүрсем, Алла жерден берип бир гүл,
Гүлшан ара хош ийислер кеўиллерди шалқытып бир,
Дүнья панный сүриң деп, бир қоймадыңыз, қоймадыңыз.

Қәдир ийем жұлдызлардың жаманларын сизге берген,
Ақыл естен айырылады, ақ жүзінди жалғыз көрген.
Шаршамаспан сизиң менен жүрсем егер сөйиллерден,
Ғам атаулы хәсирет пенен шығып кетсин кеўиллерден,
Жолды бағқа бурың бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз.

Ышк жолында Мәжнүн ялы жүрген дийуана, сайылман,
Паяндозың болайын мен жолыңыздан ҳеш айырман,
А, нигарым: сизиң ушын гүлли апатқа тайынман.
Дәриуишдурман кеуил бердиң, көкирегине мен қайылман.
Ұәдеңизде турың бир деп, қоймадыңыз-қоймадыңыз.

Жәбиркеш мына Жәйхунның көрип жүрегін суўлатты,
Ұа дариг! Бул қандай апат, ақыл жетпес алапатты,
Хорезмнің хоширей гүли соныңдай-ол сән саўлатты.
Ашық Еркін. жүриң қарман, садақатлы мухаббатты,
Жаўланымды көриң бир деп, қоймадыңыз, қоймадыңыз.

СЕГИЗЛИКЛЕР

I

Биз, усы, дүньяға не ушын келдик?
Мал-мүликтің жолында жуўырдык-желдик,
Бирди еки етемен деп жүргенде,
Жаз өтип, қыстың да жеткенін билдик.

„Пай нетесең! Жаслық шағым болғанда“,
Әрманлайсаң, тап пайманаң толғанда,
Алла рәхим әйлеп қайттан туўылсаң,
Және, дүнья куўып кетесең, олла!

* * *

Дүньяда шадлық аз, ҳасирет көп екен,
Бәрхә алдаў, жетер-жетпес еп екен,
„Шүкир кыл барлығы жақсы болады“,
Дегенлерің кеуиллерге сеп екен.

Биреулер бир өмир жақсы болмады,
Дастұрқаны сирә нанға толмады,
Ал кеттимде, аўзы асқа тийгенде,
Сорлының зырқырап мурны қанады.

* * *

Дүньяға ҳирс қойсаң кейини, ғайран,
Ышқында сайыл етип, етеди қайран,
Ләхәт ағлы үйге жетелеп барар,
Билмесең қай уақта, келгенсең қайдан.

Сөйтип көргенлерің пуш болып қалар,
Бақан еки ярым, үш болып қалар,
Жемей-ишпей, тис-тырнақлап жыйғаның,
Дәнсиз, бир қауықтай пуш болып қалар.

* * *

Нәпси бәлесиен болыңыз аман,
Дүнья өткинши дүр, паный ол ялған,
Нәпси жанған отқа салар адамды,
Түлкінің изине ийт етип салған.

Дүнья көп жыйнасаң бәле болады,
Көкирек өсип, көзің қанға толады.
Зер көрип периште жолдан шыққан ғой,
Қандай мәрт болсаң да жаўлап алады.

* * *

Болған сайын бола берсем дейсең сен,
Қазнам зерге тола берсе дейсең сен,
Наўадай куйып турса да күнде,
Кәне, және бола берсе дейсең сен,

Жетер жетпес сондай әрманлы дүнья,
Мейли қәле-қәлемә пәрманлы дүнья,
Сенің менен есапласып отырмас,
Хәммеден куўатлы, дәрманлы дүнья.

* * *

Пәрманына қатты бойсындырады,
Қылмасаң, қәхәрли, мойын сындырады,
Бир әмеллеп шийрин жанды алғанша,
Алдайды, арбайды ойын қылдырады.

Ышқына мәс етип бизди ойнатып,
Есап-сансыз лағлы-мәржан жыйнатып,
Соныңдай опасыз лолы бул дүнья,
Кейин атар занғар тасада жатып.

* * *

Көз бир қысым топыраққа толады,
Гүлің бир күн қазан урып солады,

Демейди-ау, енағар, дәли бул дүнья,
„Алла бир күн аманатын алады“.

Бул дүнья ҳеш кимге мәңгидик болмас,
Нәпси бир бәледүр ҳеш ўақыт тоймас,
Ҳәр ким өзи тауа берер пейлинен,
Аллада есап бар, алла жаңылмас.

* * *

Кимге тардур, кимге кеңдур бул дүнья,
Үшкүлсиз, бир шолақ жеңдур бул дүнья,
Бәхәрде абыржы Әмиў мысалы,
Ығысқан, теңселген сеңдур бул дүнья.

Бизлер усы сен үстінде барамыз,
Қалпал! Аяқ астыңызға қараңыз,
Қарамаймыз, дүнья дейип жуўырып,
Аўдарылып, батып-шүмип қаламыз.

* * *

Алпыстан өткен соң гейбиреў әсте,
Дәрриў мақсым болып қалар бир пәсте,
Намаз оқып, оразасын тутарды,
Тәсписін савайды азанда-кеште,

Қарап турып қатты күлкің келеди,
Гүналарын иши оның биледи,
„Әзирейил келип қалар биймезгил“
Деп, өзін камсыздандырып жүреді.

* * *

Адам ҳайуан ишинде ақыллы ҳайуан,
Ақылына көз жетпес боласан ҳайран,
Гейде гүл шашылар жүрген изинен,
Гейде жүрип өткен жерлери ўайран.

Өзи курып, өзи қулатып атқан,
Бир-бирин қуянтып, жылатып атқан,
Гейде усы қатты ойға таламан,
Ғарғыс алдымз екен деп ҳақтан.

* * *

Усы бар байлықты жаратқан адам,
Дүньяны өзине қаратқан адам,
Дос болайық дейип Прометейге,
Зевстин алауын урлатқан адам.

Алау қолға тийгеннен соң енағар,
Дүньяға ҳирс қойып болды, Шасуар,
Достына қолының ушын бермеди,
„Опасыз“ деп қалды шынжырланған нар.

* * *

Тап сол от қолға тийгеннен баслап,
Барлы жок кийимин шешинип таслап,
Опасыз дүньяны, опасыз адам,
Куўып келер, куўып келер, қалласлап,

Күндиз қолда шырақ пенен куўады,
Дүлдил менен пырақ пенен куўады.
Ауып-талып, өлип-талып жеткенде,
Қызғаныштан бири-бирин буўады.

* * *

Бир сүтхорың қонақ шақырыу ушын,
Баслыққа жақсырақ жағыныу ушын,
Қоянның сүтине дейип алдырды,
Баслық сорап қалса табылыу ушын,

Кешқурын қонақлар кеп қалды гүўлеп,
Бүгін сүтхорлық жоқ, болмайды ҳеш еп.
Бирак, баслық келмей әжиуе болып,
Сүтхор кетеберди дүньядан „ўақ“ деп.

* * *

Дүньяның қадирин сықмар биледи,
Тапқанын аршаға сап, бекем иледи.
Бир жаққа кетерде „қулпырдым ба?“—деп,
Оң бес мәрте тартып, жулқып көреді.

Аршадан алынбас, келип қосылар,
Ҳәр ашқанда жүрек-бауыры осылар,

Катын, бала-шаға қалды бир жақта,
Куұанышы—аршадағы усылар.

* * *

Бир үйде отырып ерли-зайыплы,
Бир-бирине қарар мисли айыплы,
Хәр қайсысы өз алдына жыйғанын,
Хәр жерге тыққышлап, гизнеп қойыпты.

Еки ортада баллар жәбир көреді,
Көргенин зықналар жақсы биледі,
Сондадағы бир-бирине аларып,
„Жоқ, таусылды, жоқ деймен!“ деп келеді.

* * *

Хаялды еркектің қабырғасынан,
Сондай пәкизелеп, жақсылап соққан,
Оныңдай сулыұды дүнья көрмеген,
Хүрлерің жетпейди бейиштен шыққан.

Адам ата қабырғасын алған күн,
Жүреклерде ышқы оты жанған күн,
Ерли-зайып машақаты басланып,
Басларымыз бир бәлеге қалған күн.

* * *

Хауа ене менен Адам Атамыз,
Кешир, алла, болса тилде кәтеміз.
Егизден, егизден перзент көрген ғой,
Бирли-ярым еске алып өтеміз.

Абыл менен Қабыл туұысқан еді,
Катын деп екеуі буұысқан еді,
Абыл урды ол Қабылды тас пенен,
Инсан соннан баслап қан қусқан еді.

* * *

Адамдыда алла жаратқан десек,
Кул қылып, өзине қаратқан десек,
Билмедім, шайтанды кимлер жаратқан,
Егер сыр болмаса төркини билсек?

Деп, аллаға сорау қойсам қәйтеді,
Билемен, шайырдың сөзі өтеді,
Деди ол: „Шайтанды жаратпағанман.
Шайтанды адамлар бинят етеді“.

* * *

Топырақтан қарып зуұаламызды,
Қырық жыл үстимізге жауын жауғызды,
Алла, жан инам етерде бизге.
Периштелерге шәжде қылғызды.

Хәзирет Әзәзул шәжде қылмады,
„Нурдан жаралғанман!“ деп турып алды.
Шәжде қылмай, ушрап алла қәхрине,
Тауқы нәлет түсип, шайтан боп қалды.

* * *

„Бул адам дегенің топырақ хаслы,
Соған ийеменбе, бул әзиз басты?“
Деп, Әзәзул хәмме шәжде қылғанда,
Менменсип, адамнан бир шетке қашты.

Адамға периштелер шәжделер қылған,
Тек ғана төкаббыр Әзәзул қалған,
Жер өз көшерінде айланып турса,
Оныда аяққа жығады адам.

* * *

Дүнья төркинине түсиниу қыйын,
Ойласаң ес кетип, ауылжыр мойын,
Көп илимпаз бас қатырды, изинде,
Ойланып, толғанып таппады сырын.

Илимде көп жолларды бастық биз,
Айға қәдем қойып, толып-тастық биз,
Жер-космоста қалқып жүрген бир тамшы,
Космоста жүрип-ақ, космос аштық биз.

* * *

Бул күнимди анама бағышлайман,
Сөз кестесин қатырып нағышлайман,

Деген, ниетлер менен отыраман,
Бирак, сууы тәрк еткен жағыстайман.

Суу тәрк етип, шаңғытқан жағыстайман,
Қанаттан қайырылған бир кустайман,
Сууды, қанатымды аңсап жаным,
Бұл күнімди анама бағышлайман.

* * *

Мен дүньяда еки адамнан қарыздар,
Бирі анам, бири халқым мәдеткар,
Ана қарызын өтей алмай қалдым мен,
Соннан берли бауыр пара, кеуил зар.

Қалайынша өтейин ол қарызды,
Алпыс үш жыл мениң ышқымда жанды,
Арпа ишинде бир түп бийдайым дейип,
Қанаттан қайырылып, көзлери талды.

* * *

„Қырман тайын ұақта бермей самалын,
Самал болса тайын қылмай қырманын“,
Әжинияз айтқан яңлы, әрманлы,
Көргилигің көп-ау, кәдир-кудайым.

Ананы балаға ахыұ-зар еттин,
Бизге кен дүньяны бунша тар еттиң:
Ал кеттим де ауып-талып жеткенде,
Пай нетесең! Жолым сонша жар еттиң.

* * *

Қыслар өтип айланып бәхәр келди,
Кулан ийек әжайып сәхәр келди,
Көкке жұлдызлар кестесін таслап,
Машқы етип жазатуғын мәхәл келди.

Деп келип, анажаным отыраман,
Усы рет жазағойсам қатыраман,
Жұлдызлар кестелерін шашып алып,
Таңымды жұлдызсыз-ақ атыраман.

* * *

Ақ маралдың ылағы қандай жақсы,
Сулыұлықты тәриплесін текте бақсы,
Анасының кейнінен мөңтеңдетип,
Жуұыртып қояды-ау, кеуил накшы.

Мен сондай мөңтеңлеген ылақ едим,
Суу ишер көз моншақтай булақ едим.
Суу ишиүге барғанда табалмадым.
Ақ маралым, қай ұақта кулап едің.

* * *

Сем жүріп кеткен жоллар гүзар болды,
Тиренишим, бауырманым Базар болды,
Ал кеттимде Бағадырды көре алмай,
Кеткениң мен үшін дым азар болды.

Күнлерім ырыл-тырыл өтип атыр,
Күн батып, таңларымда атып атыр,
Бирақта сенсиз ишкен асларыма,
Тәгдир өз зәхәрін қатып атыр.

* * *

Базарды „нарым“ деп сүйді атам,
Бийбираба—арыслан, жоқ хеш қәтем,
Ал маған келгенде екеуіңізде,
Ишиңізден, бозладыңыз, дейип „ботам“.

Қызларды аймалау жарасады,
Қызларыңа хәзир журт қарасады,
Сондай бир дарақлар егип кеттиң,
Төбеси булт пенен таласады.

* * *

Мен сениң құдиретіңди айталмайман,
Фердаусийда, Жамийда айталмаған,
Хәзиретлер қасында ким болыппан?
Сөзге бузау емизип байыталмайман.

Фархадтай тас кашап, суу қазарман,
„Хамсадай“ атыңа дәстан жазарман,

Бәрибир тәрийпиң жеткере алмас,
Пердесиз, тийексиз бир дуўтарман.

* * *

Мен ушын өлиўге тайын едиң,
Сондай бир мийнетке қайым едиң,
Мен ушын белинди шорт сындырып,
Тал яңлы майысып қалып едиң.

Сонда да балам деп жуўырдың-аў,
Жуўырдың-аў, жер танабын қуўырдың-аў
Өзинди бир тәрепке қоя берип,
Ойласам, тек мен ушын туўылдың-аў.

* * *

Сен берген меҳирди балаларыма,
Жақын-жуўық, туўысқан-жанларыма,
Емиренип, егитилип, меҳир менен,
Сиңире аламан ба қанларына.

Ондай меҳир дүньяға келермекен?
Хәммә әрманлап, ақ шегип жүрермекен?
Ананың уллылығын, даналығын,
Нәмәртлер сирә бир билермекен?

* * *

Бул усындай әрманлы дәўран екен,
Келген соң, кетиў ҳақтан пәрман екен,
Перзент өмиринде жалғыз рет,
Анадан айырылғанда зарлар екен.

Зарлар екен муңлары сыймай көкке,
Мың ишинде өзін сезип, жекке,
Тап сол күннен ананың уллылығын,
Биледи, сорлы, мына, көкиректе.

* * *

Таң атып тереземди ашқанымда,
Қыс жели көкиректі қушқанында,
Елеслеп көз алдымнан өте бердин,
Қуслар бирден дүрлигип ушқанында.

Елеслеп көз алдымнан өтебердин,
Өтеберип, өтеберип нетер едиң?
Үмит пенен қолымды созғанымда,
Қуслардың қанатында кетебердин.

* * *

„Түн жарпы дем ал, балам, жатғыл“ деме,
Әйнегимнен сығалап, үниле берме,
Кешир мени, кеширегөр, анажаным,
Кеўлиңе аўыр алып, түнилегөрме,

Саатым да ўақытты хатлап атыр,
„Таң атты—деп—гүт-гүтлеп“ датлап атыр,
Рухымда ҳұжданым өз-өзимди.
Ҳақыңды талап етип сотлап атыр.

* * *

Түн бойы музлы бесик таянғаның,
Жер-көктен, өзгеден аянғаның,
Түсинде жойтып алып, зар еңиреп,
Излеп-излеп, шоршынып оянғаның,

Билмеди-аў қәдириңди балажаным,
Ойласам от ишинде қалар тәним,
Ҳақыңды қалайынша үзе аламан?
Қус уйқылы, ардакды анажаным.

* * *

Түн бойы музлы бесик таянғаның,
Жер көктен өзгелерден аянғаның,
Көкиреңиңиң ийисинен мәс боп қалып,
Иңгәлап, гә қүлимлеп оянғаның.

Дүньяда сол ләззеттен жүдә болдым.
Табама деп, жолында пидә болдым.
Излеймен жупар ийисли бейишлерден
Бирақта таба алмай гада болдым.

* * *

„Алла“ деп аллан менен сөйлестиң сен,
„Балам қалсын, алсаң тайын мине мен“.

Қанша жұлдыз жер астына көмилді,
Дегенлери өтирик екен „Дүнья кең“.

Дүнья кеп дегени өтирик, ана,
Бауыр бир кетпегей сөтилип ана,
Үшинен көринген аяұлы айың,
Өнтөртінде турмады жетилип ана.

* * *

Базардан кеш қалмайман хеш ұағында,
Қус базары әйнегимің тап алдында,
Таң алды цыган көшип баратқандай,
Уллы шаұқым басланады, жән-жағымда.

Үлкен базар усы мениң бағымда,
Тез тарқар бул базарың бирағында,
Өмирде мисли усы базар яңлы,
Тарқап кетеди екен қас-қағымда.

* * *

Мен сондай әзизбен алдында ана,
Көп айтып мазанды алдым ба, ана?
Рухың келип-кетип таң алдында,
Ғәллет уйқысында қалдым ба, ана?

Бүгін мен таң атқанша отырсамда,
Ғәззелди, мухаммести қатырсам да,
Бирақта, сен туұралы жазалмадым,
Жазалмайман, қорқаман-ау, расында.

* * *

Пул турған жерлерде ийман сатылар,
Жер астыңа зәхәр-заққум қатылар,
Маңлайында телевизор хәр күни,
„Алың, шегің, сигара!“ деп бақырар.

Айтың пулға ийман сатылмадыма?
Жер асыңа зәхәр қатылмадыма?
„Шегіу зыян, болмайды!“ деп занғарды
Оған қарсы шығып, батыналдыма?

* * *

Пул деген нәрсени ким ойлап тапқан,
Сол тапқан адамың ғұнаға батқан,
Не ушын адамлар усы пул ушын,
Адамды адамға кул етип сатқан?

Бурында кул етип сатылар еди,
Ғұналы асылып, атылар еди,
Хәзир шаркы пәлек айланып кетип,
Хұжданлар, ар-намыс сатылар енди.

* * *

Әмиўге көпирди курғанда ақша,
Шөлдерге суұларды бурғанда ақша,
Ақша әпиұайы қағаз емес хеш,
Дүньяны сейил етип жүргенде ақша.

Сонлықтан кеўилдің хошлығы деймиз,
Өмир тәшиўишиниң ушлығы деймиз,
Континентти, континентке жалғаған,
Ел менен еллердің дослығы деймиз.

* * *

Қолдан-қолға өтип ойнап турыпты,
Ел менен еллерди байлап турыпты,
Тоғай санитары қасқыр мысалы,
„Ақсақты, майыпты“ шайнап турыпты.

Пулда рәхим жоқ, пулда меҳир жоқ,
Пулың болса шалқып, болар кеўлиң тоқ,
Дүньяның кейнинен жетпеген хеш ким,
Көп куўсаң өзине қадалар-ол, оқ!

* * *

Пул менен ақыллы болды мау баслар,
Пулсыз жаўрап қалды сорлы ғау баслар,
Екеўиде бараберсин жайына,
„Пул“ дейип ғауғалы болды сау баслар.

„Семизликти қой көтерер“ деген бар,
Дүнья сондай, кимге кеңдур, кимге тар,

Биреулер бир тонна зерин билдирмес,
Нәкәс бес пулына сонша шалжақлар.

* * *

Пул опасыз катын яңлы мысалы,
Дәулет барда ардақлайды, қушады,
Ат сүригип кетер болса набада,
Жығылмастан бурын сеннен қашады.

Сондықтан ол абыройды сүйеди,
Кәраматлы, арқасы бар, кийели,
Көп екен деп аяқ асты етсеңіз,
Олла-билла кесапаты тийеди.

* * *

Күнмизге жарап турған усы пул,
Бары-жоққа қарап турған усы пул,
Ырысқы-несийбени шотына салып,
Бирим-бирим санап турған усы пул,

Пул арқалы жомартынды, мәргинди,
Куғаншты, шадлығынды, дәртинди,
Ең баслысы жақсы билип аламыз,
Сүтхорынды, сықмарынды хәр қыйлы,

* * *

Пул мийнетке алатуғын бир табыс,
Оған сатылмайды ар менен намыс,
Деген менен адам менен хұжданды,
Жалғап турған көпир дейсең ол нағыз.

Дүньяхорда хұждан бар деген ялған,
Жудә болған сорлы намыс хәм ардан,
Дүнья дейип зыр жүгирip жүргенде,
Ортаңғы көпирди қулатып алған.

* * *

Бир пул түссе бир ипластың қолына,
Көксин ашып, гезер қыстың желине
Дегендей-ақ, көргенсизлер байыса,
Әкеге қарамас, тебер белине.

Ол үйди қатын бийлеп алады,
Не келсе кеулине соны қылады,

Қатынның, дүньяның қулы болған соң.
Ата-анасынан жудә болады.

* * *

„Бир нешени қылдың малы-бисяры:
Бир нешени қылдың бир пулдың зары,
Нәубет пенен өтип барысын көрин.
Жақсы жаман бәрше адамның бәри“.

Мақтумқулы бәрхә нәсият етти,
Қарун жер қарына тартылып кетти.
Соннан өткен бай бармеди дүньяда,
Ақыры, дүньясы басына жетти.

* * *

Дүнья көп жыйсаң бәле болады,
Көкирек өсип, көзин қанға толады.
Зер көрип, периштең жолдан шыққан ғой,
Қандай мәрт болсаң да жаулап алады.

Болған сайын бола берсем дейсең сен,
Қазнам зерге толаберсе дейсең сен,
Науадай қуып турсада күнде,
„Қәне, және болаберсе“ дейсең сен.

* * *

„Қоянды қамыс өлтирер“ дейди,
„Жигитти намыс өлтирер“ дейди,
Ата-баба айтып кеткен бурыннан,
„Быламықты да май келтирер“ дейди.

Жигиттің қазаны қайнап турмаса,
Дүнья болса, үйде пайыз болмаса,
Соннан артық өлим жоқдур жигитке.
Есигин жел ашып, жел жауып турса,

* * *

„Қуры қасық аұзынды жыртады“,
Зықналық кесел ол, бир күн қуртады,

Токсан шыкпай, жүз кирмейди дегендей,
Барлығынан жомартларың утады.

Жомарт ертең аш каламан демейди,
Үлестен де бос каламан демейди,
Зықнадай қойынға-қонышқа тығып,
„Усы пұлдан өш аламан“ демейди.

* * *

Биреулердің қылұалары жақпайды,
Сәл байыса әкесіне бакпайды,
Өзі болған өзмәмбет боп ержетіп,
Қатар курбы жолдасларын боқлайды.

Сондайларға жақсы хәмел тийеди,
Марапатты, алыұды дым сүйеди,
Бир нәкестің жылауында көп жигит
Жүргенине ишің қатты күйеди.

* * *

„Еки көзің топыраққа толады,
Дүнья деп жууырып жүргенде бир күн,
Мал-мүлкің кейінде себил қалады,
Жатарсан ләхәтте шығармастан үн“

Инсапка шақырды сүтхорды биреу,
„Адамбысан малың болмаса қолда,
Деди сүтхор олла қояман гиреу,
Сенде қосық айтып жатпайсаң онда“

* * *

Уллы шайыр дейіп жүрген пириміз,
Майда-шүйде менен болып жүр хәлек,
Қалмағай хеш ұақыт оған күниміз.
Саясы жок, мисли өскен ақ терек.

Ол мақтау хәм марапатқа шөллейди,
Марапат, мақтауға писип қалса да,
Өзгеге жақсылық рауа көрмейди,
Ийнинен жумыр бас түсіп қалсада.

* * *

Гейбир жигитке боламан хайран,
Басқа телпек кийіп қалай жүреді,
Хаялы өзге менен етеди сайран,
Барлығын заңғардың иши биледи.

Балалары тууылар хәр кимге усап,
Сонда да мәнгүрдин пәрүәйн пәлек,
Оның ийниіндеги бас емес, бос қап.
Ұақ, әттең сол басқа қор болған телпек.

* * *

Байын ойнасының дүньясы менен,
Мәс етип қойған қатынлар да бар,
Күйеуі ис етпес өз басы менен,
Қатыны маймылдай ойнатар мәккар,

„Ал енди мендеги хаял затының,
Ең сулыұы“ дейіп мақтанып жүрер,
Байы сам-сам болған сулыұ қатының,
Рәхәтин „Волгалы“ бай жигит көрер.

* * *

Оның жеті-сегіз баласы да бар,
Күйеуі салдамлы, абыройлы адам,
Бирақ оның кеули басқаға инкар,
Оңысыз бул дүнья ол ушын ялған.

Оның менен хаял жылына бир рет,
Алысларға барып дем алып қайтар,
Сөйтіп әйши-әшрет қылып күдірет,
Байы, балаларына өтирик айтар.

* * *

Нәпси деген қандай бәле, не өзі?
Айдархадай жалмап-жутып баратқан,
Көп жеудің жақсылық болғайда изи,
Сондай апатыңнан сақла яратқан.

„Көз бир қысым топыраққа толады,
Ата-баба айтқан, мәни бер сөзге,
Сыйласықтан басқа бәри қалады,
Инсап бер нәпсиге, инсап бер көзге.

* * *

Нәпси имамдыда жолдан шығарып,
Қолға қарар, жалтақ етип таслады,
Сорлы молла, байлар өлсе қуғанып,
Жарлы намазынан қаша баслады.

Ол хәзир кейнине адам ертпейди,
„Мешиттен де молла шақырма“ дейди.
Өлиден кун алмағанша кетпейди,
Ийман сатып, қалайынша нан жейди.

* * *

Нәпси казыныда урды жанбастан,
Адам өлтиргенлер қутылып кетти,
Гүналы кутылып, гүнасыз қастан,
Ах шегіп көп жылға қамалып кетти.

Исти созып жүріп, ағыз жаласып,
Қазы, қаралаушы, ақлаушы алды,
„қараны ақ“ дейіп олар мөр басып,
Инсап заң-заңның бір жақта қалды.

* * *

Бир орта дәрмиан, сауатлы жигит,
Бахыт қусы қонып „үлкен“ боп қалды!
Сауатты, инсапты нәпсиси жеңіп,
Биринши саулатлы сарай сап алды.

Бир шеттен қыр-япыр „ала“ баслады,
Мың жыллық байларға жетіу әрманы,
Өз мойнына өзі қурық таслады,
Бир күни босатты „улы“ пәрманы.

* * *

Әзелий ханлыққа шопаннан келген,
Аязхан атлы шах дәуранлар сүрген,

Не ушын көп жерди сораған султан?!
Тахтының алдына шарығын илген?

Шарықты сол ушын илген деседи,
Бенде умытады, кеули өседі,
„Аязхан шарқына бак“ деген сайын,
Шахтың гадалығы еске түседі.

* * *

„Хәмме сениң менен мендей болғанда,
Дәруазамаң болмас еді қалаңда,
Деп баратқанда еки дос әсте,
Бир жигит қосылды оларға жолда.

Үшинши сөз қатты оларға былай,
„Инсанды әзелий инсаплы қылғай,
Хәзир сондай газзаптар бар құдирет,
Дәруазаманды да егеді жұрдай.

* * *

Ол алладан ұл тиледи күни-түн,
Аллада қошқардай ұл берди бир күн,
Бала өсе берди Шахзада сыпат,
Орынланып жүрди айтса не хұким.

Бойлы-сыңлы болды, ақылдан қуры,
Еркетайдың таусылмады хеш жыры,
Қатын деп қатынды еплей алмады,
Баланы мәнгүр еткен әкениң пулы.

* * *

Сол сорлы хаялдың жанына саддақ,
Азапқа жаратқан оны қәдир хак,
Күйеуи бийдәулет, мәскүнем болды,
Ер емес сүлдер бир, әжиуа, әруак.

Сол мәскүнемнен болған баласы,
Тирениши, жел жағының панасы,
Алдыңғы арбаның кейнинен жүріп,
Дәрт үстине шыйқай болды, қулласы,

* * *
Балалар үйіне барып бір кара,
Усында ұғасаң хәсирет мұнды,
Жүреклер жарадур, паррадур-парра,
Тили болсадағы сөйлемес гүнди...

Олар тили менен сөйлеп отырмас,
Көз бенен-ак, бәрін баянлап берер,
Көзінде хәсиретли дәстан таусылмас,
Оқысаң жүрегің ләрзеге келер.

* * *
Балалар үйіне барып бір кара,
Усында ұғасаң шыдам дегенди.
Жоқ, үй емес бұл хәсиретхана,
Мун қарсы алады хәр бір келгенди.

Ол мун жаудырасқан моншақ көзлерде,
Шет-шебирсиз, түпсиз теңізге мегзер,
Дарғашылар олар кара түнлерде,
Қолға шырақ алып ғарқ болып жүзер.

* * *
Балалар үйіне барып бір кара,
Үмит не екенін билесең бұнда!
Олар бала емес, көз моншақ ғана,
Сөтилип, шашылып қалғандур жолда,

Бауырыңа басып оның хәр бирін,
Дүньяны тәрк етип кеткің келеди,
Бала деген усы болса сиз, билиң,
Дүньядан перзентсиз өткің келеди.

* * *
Олар жубанбайды дүньяға, малға,
Көзінде мун тынадыда турады.
Айралық ақ шегіп солқылдап қанда,
Жүзге теуіп, урадыда турады.

Сарсылады, күйіннеді күтеді,
Бирақ дийдар несип етпейді хеште,

Ағыл-тегіл барлығыда жетеді,
Бәрі бір бір нәрсе жетпейді хеш те.

* * *
Түнлерде пәтикке тигилип үнсиз,
Ананың дийдарын сағынып жатар,
Бір мәурит болмады хәсирет-мұнсыз,
Хәр түн ұсылайынша дәртілі таң атар.

Қирпиклер илинбес, илинсе егер,
Жүрегі суұлайды, бір заттан қорқар,
Түсіне арзыұлы анасы енер,
Жууырып, жууырып жеталмай қайтар.

* * *
ҚАРАҚАЛПАҚСТАН

1

Бұл жерде дәрья да, теңіз де, көл де,
Бағы да, бостан да, гүлзар да, шөл де.
Ата да, ана да, бала да хәмме,
Суұ ізлейді бәрха дәртіне емге.
Бұл жерде аспанда, қуяш та, жер де,
Көзге көрінгеннің барлығы, өнге,
Суұ деп ақ урады, жерге қойып бас,
Наласына көкте шыдамас қуяш,
Қуяшдағы оған қосылып жылап,
Көктен жалын атап, от турар қулап.

2.

Қуяш дин аспанға, төбеге келип,
Және жалынына жедел пәг беріп,
Бүркеди, ашыұ хәм ыза менен ол.
„Ойсызлар, лоқеглер жазасы тек сол!“
Дегендей қарамай оңы, солына
Оттан мыс қайнатар, жүрген жолында,
Бұл жерде дәрьяда, теңіз де, көл де,
Бағы да, бостан да, гүлзар да, шөл де,
Ата да, ана да, бала да хәмме,
Төбеден мыс қайнап, қууырылар күнге.

3.

Бул жерде ким өзи жасап атырған,
Көксин отка даглап, дузга катырған
Бул ким өзи, кандай инсан баласы?
Бармекен басында ақыл синасы,
Не ушын бул жерге жабысып алған?
Дозак ишре неге мәңгиге қалған?
Неге зәхәр ишип, уў жалап олар,
Әжелге тик карап, табжылмай турар.
Бул қандай бенде-әй, бул қандай инсан?
Қасарысқан жерден алатуғын қан.

4.

Бул қандай бенде-әй, бул қандай инсан,
Бармекен сораўға жуўап берер жан,
Бул өзи қай ўақта, қай жерден келген,
Ким, кәне тарийхын, шығысын билген.
Жоқ ески тарийх ашылмаған ҳеш.
Енди ашаман деў, олла болар кеш,
Енди ашалмайсаң оның тарийхын,
Бил, ол полат семсер саклаған бир қын,
Қыннан алынбаған семсер бул халық.
Оның сырын текте биледи бир ҳақ.

5.

Оның сырын текте биледи бир ҳақ,
Инсан ашалмаған, ашалмайды, яқ,
Ол бир куран яңлы қабатпа-қабат.
Әдиўлеп сакланған теберик бир хаг.
Муўса ҳасасындай кәраматлы зат,
Қарақалпақ дейип қойған оған ат.
Сулайман жүзигиндей сыйқырлы нәрсе.
Көкирегинен жәхән көринер көрсе,
Үңил көкирегине қарақалпақтың,
Сүүретин көресең яратқан ҳақтың.

6.

Сүүретин көресең яратқан ҳақтың,
Әрманы бармекен бунындай халықтың.
Ол көкирегине мөрлеп алланы.
Және „алла!“ дейип алға барады.

От ишре жанбай турыўын қара.
Жүреги ҳәстедур, баўыры пара,
Сонда да әўладың баўырына басып,
Кеўили дәрьядай мәўиж урып, тасып,
Дузлы топырағын таўап етеди,
Усы топырақ деп өлип кетеди.

7.

Усы топырақ деп өлип кетеди,
Сол арқалы максетине жетеди,
Усы топыраққа қарылған қаны,
Усы топырақтан алынған жаны,
Усы топыраксыз бирде күни жоқ.
Усы топыраксыз тилде үни жоқ,
Бири вена болса, бири артерия,
Бири теңиз болса, биридур дәрья.
Усы топырақтан кимде-ким кешсе,
Қарақалпақ емес соны тут есте.

8.

Қарақалпақ емес соны тут есте,
Тән усында қалар егер ол өлсе,
Усында бабалары шынжырма-шынжыр,
Бир таңға таўсылмас айтсам егер жыр,
Султан баба ҳәги, көзиме сүрме,
Таўап етермен мен киргенше гөрге,
Ҳәким атадағы усында жатыр,
Усында емеспе Шиблий шайх, ақыр,
Қабыл Әзиз менин уллы баба-атам,
Шығыстан шашырап таң болып атқан.

9.

Шығыстан шашырап таң болып атқан,
Мухаммедтей уллы бабалар жатқан,
Усындай топырақты, усындай жерди,
Усындай кәрамат, усындай елди,
Кимлер көзи қыйып кетер екен-әй,
Максет-мурадына жетермекен-әй,
Усындай теберик, усындай ҳасыл,
Бастан аяғына зердур—муддасыл,
Қайлардан табарман, қайдан аларман,
Мен мәңги бақый, усында қаларман.

Мен мәңги бақыт усында каларман,
Бул жан усы топырақ деп жаралған,
Оны наўқасқа шатқанда өзим,
Айтсам жасқа толар бул карар көзим,
Пахта деп жан берип, жан алған ўақлар,
Мәжилислер, бюролар, мылтықлар, оқлар,
Қадалды көксине халқымның мениң,
Тапталды! Киндик қан тамған бул жериң.
Ана топырақта душпан яңлы биз,
Қалдырдық қанлы, ҳәсиретли из.

Қалдырдық қанлы, ҳәсиретли из,
Қараңыз, аяғың астына бир сиз,
Көресен, анемия ҳаялларды сен,
Дүнъя өткиншидур, дүнъя деген кең,
Усы топырақта жатыр қараныз,
Ўақты жетпей туўылған сол балаңыз,
Сол бала обалы кимнің мойнына,
Ким шыдайды тәғдирдің бул ойнына,
Неге жәбир-жапа, дәртен арылмай,
Халқым, от ишре келер, япырмай.

Халқым от ишре келер япырмай,
Ашылмай қалғанба сорлы бул маңлай,
Пахта деп атаны, анаң берди,
Пахта деп көз көрмес бәлелер көрди,
Аналар бесигин, қазанын таслап,
Белин бекем буўып, көзлерин жаслап,
Урды дефолианттың астына өзін,
Баўырды паралап, көр етти көзин,
Аппақ мамық берген жасыл ғаўаша,
Бийгүна жанларды өлтирди қанша.

Жигирма төрт саат илеп сорлылар,
Қызыл көтенек жарлы, дым қор олар,
Шай менен нан болды тек те азығы,
Мийнет еткени тек оның жазығы,

Мийнети басына бәле боп күнде,
Дизден димар кетип, аш жатыр түнде.
Таң қараңғысында шығып атызға,
Жәбирди көп илеп балаға қызға,
Тонналап ақ алтын жиберер дүзге,
Сөйтип зәхәр алып қайтадан үйге.

Сөйтип зәхәр алып қайтадан үйге,
Хеш кимди салмағай алла бул күйге,
Кеште үйиниң хеш пайызы болмас,
Толысы шайпалар, ортасы толмас,
Жуллық-жуллық кийим ишре балалар,
Манлайы ашылмай қалған каралар,
Бириниң дәптери толып қалыпты,
Бириниң ручкасы шорта сыныпты,
Муңайып мүйеште отырар олар,
Бахытсыз бала деген әнекей солар.

Бахытсыз бала деген әнекей солар,
Қудай көрсетпесин жүрегің суўлар,
Мынлап гектарларға егип ғаўаша,
Дәптерге пул жетпес, айтсаң тамаша,
Айтсам сол гездеги айырым басшы,
Оның қасындағы симсик ат қосшы,
Хеш кимге саясы түспеген мақлуқ,
Жыйған ҳарам дүнъя, гилең бир боклық,
Табан жалап бәрхә күн көрген олар,
Елди қуртқан нағыз, сатқынлар солар,

Елди қуртқан нағыз сатқынлар солар,
Иванов, Гидльянға кул болған олар.
Енди ағалары табанын қойып,
Жалғадлар табанын жалайды тойып,
Елдің ишки сырын сатқан душпанға,
Жәбирди көп еткен бийгүна жанға,
Қосып жазыўларды жазған қатырып,
Мәскеўден "Наполеон" алған отырып,
Жазықсыз жанларды ийтерип отқа,
Қас қақпай өгирик айтады сотта.

Кас қақпай өтирик айтады сотта,
Ийман, инсап деген әзелий жоқ па?
Ийман инсап деген болса яратқан,
Булар неге журттың бауырын егер қан,
Неге ел асына зәхәр катады.
Не ушын параны, алғанды қоймас,
Түби жоқ оқпан бир, айдарқа тоймас,
Бала әкесинен пара алады,
Сонда ол адамлар қалай оңады.

18

Сонда ол адамлар қалай оңады,
Шеттен ғарға қузғын келип толады,
Шынғысхандай талап, өртеп соглайды,
Өтирик жалаларды айтып отлайды,
Басларға мында бир бәлелер салды,
Ийектен суғырып жанларды алды.
Халық намысын аяқ асты етип,
Жүрди мақсет мұрадына жетип,
Еледе бар солар ұрпақтарынан,
Парахордан қашан қутылар заман.

ӘМИР ТЕМУР

ОДА

1

Мен сени мактамай қалай турарман,
Әмирлер султаны Сахыпқыраным.
Мен бир жалғыз тамшы сеннен қалған қан.
Қарақалпақдурман, түркий ураным.

Сендей әдалатлы сендей саулатлы,
Дүньяға еле хеш Әмир келмеген,
„Темур түзиклер“иң зердей қымбатлы,
Ондай қанунды хеш дүнья билмеген.

Қан қусып атқанда Мавзрауннақр,
Шығыстан шашырап аттың таң болып.

„Женеди әдалат, шапаат меҳир“
Дегениң мәңгилик қалды заң болып.

2

Шынғыс шынжырында Орта Азия,
Прометей яңлы жатқанда туұлап,
Көктен шұғла шашып, келип бир зия,
Куллық кисенлерин таслады туұрап.

Бул зия аралап жеті ықлымды,
Шашты әдалатты, меҳирди жерге,
Гейде баслардан да төбешик қылды,
Болмайды буны да зулымлық деўге.

Себеби сатқынлар, зулымлар басын,
Кеспесе әдалат орнамас еди.
Тоқтамыс „аға!“ деп жеп Әмир асын,
Не деген жалатай, душпан қас еди?

3

Батыр аңқау ер гөдегин дурысғой
Султанды қаншама аллады заңғар,
Тохтамыс келгенде Әмир берип той,
Деди: „Шах пенен Шах дос болыу дәркар“

Бирақ дослыққа ол қыянет ислеп,
Әмир жок ұағында шабыұыл етти.
Өгиздей өкирип, айғырдай киснеп,
Ақыры сумлығы басына жетти.

Қулатты басына Алтын Ордасын,
Темур хәм Едиге Султанлар бирге,
Оттан аман сақлап рус Москвасын,
Әдалат орнатты кең пайтахт жерге.

4

Шах Баязид алласында умытып,
Тәкаббырлық тонын кийип шыққанда.
Берген анты менен үәдесин жутып,
Тумлы-тусты қырып жойып, шыққанда.

Темур Европаны апаттан сақлап,
Боязийдин тонын терис кийгизди,

Шахтың қанхорларын бир жерге топлап,
Тәубеге келтирип басын ийгизди.

Европа Темурға Мүсин орнатып,
„Бизди азат етиўши“ деп тән алды.
Ол жүрген жерде бахыт таңы атып,
Изинде жақсы ат мәңгиге калды.

5

Илахым исине кайылман өзим,
Қараң ески тарийх бетлерине бир,
Ақлың уғрас келмес жетпейди көзин,
Бастан аяғына кәраматлы сыр.

Зулкарнайнан соң сегиз жүз жылдан,
Дүньяға Мухаммед Пайғамбар келди.
Аллатаала көктен ендирип куран,
Адамзат ийманды, исламды билди.

Мухаммедтен кейин сегиз жүз жылдан,
Әмир-Темур келди көкти гүңирентип,
Мәдеткары болып исла-му куран,
Дүньяның тирегі болды ер жетип.

6

Усы үш жахангир жаханда уллы,
Ең бахытлы адамлар деп саналды.
Хәр бириниң иси айрықша қунлы,
Екенлигин жери-көгин тән алды.

„Тилегим ана мен өлгеннен кейин,
Табыттан қолымды шығарып қойың,
Кимде болса егер пәхим хәм зейин,
Паний дүнья менен етпесин ойын.

Әлемди титиренткен Зулкарнай шахтың,
Қолы бос кеткенін көрсін халайық.
Бендеси болсақ биз бир қадир ҳақтың,
Әдалатлы, қанаатлы болайық.“

7

Деген ўәсиятқа итибар берин,
Өлмесинен бурын айтқан Зулкарнай.

Ақылға жуўыртып, бир ойлап көриң.
Ондағы парасат, әдалат қандай.

Сондай уллылардың бири Мухаммед,
Бизди ҳақ жолына баслап барады,
Дүньяға бир келген илаһий күдирет,
Тәлийматы мәңги, бахый турады.

Егерде бул тәлиймат турса мәңгиге,
Оның даўамшысы Темур хәм турар,
Әўлады руўхын көтерип көкке,
Бийик мәмлекетти мардана қуар.

ӨЗИНДЕЙ ҲАЯЛ ЖОҚ ЖАҚТЫ ӘЛЕМДЕ

8 март құрметине Салтанатды мәжилисте оқылды

7—III—36 ж.

Сен бир ашылмаған жұлдыздай көкте,
Сыр сақлап атырған қандай дүньясаң?
Өзиндей ҳаял жоқ жақты әлемде,
Билсең көкиректеги намыс хәм арсаң.

Ұа дариг! —Не ушын сени ойласам,
Илаһий күш пайда болады менде,
Тыныш бермей туулап денемдегі қан,
Сабыр тақатымды алады күнде.

Мен қалай арқайын, мен қалай бийғам,
Жүрермен жәбир-жапаңлы алмай,
Мен түүе, қара жер көзден төгіп қан,
Дейди: „Дәртиң бунша аўыр, япырмай!“

Сен жүрсең шөл ишре суў излеп дилгир,
Биреулер мүддәсин питкерип атыр,
Мәсликтен көп жерде адамлар хәзир,
Сулыўлар жарысын өткерип атыр.

Сен жүрсең дүньяға аманлық тилеп,
Қолға қасарысып құрал алмақта,
Балалар адамзат нәслин нәлетлеп,
Мыңлап, мыңлап, мыңлап набыт болмақта.

Сен жүрсең баўырың тәжикти ойлап,
Тәжик-тәжик пенен қас болып атыр,

Я яраткан! Чечен-чеченди қыйнап,
Өз қанына өзи қол жууып атыр.

Мен ҳайран қаламан адам нәслине,
Өзин-өзи сойып атқаны қалай,
Қашан қай ўақ енер инсан есине,
Таңы атпай атып, батқаны қалай?

Усының барлығы сениң көксине,
Жайғасып атыр-аў Әмиўдин қызы,
Тең келер гөззал жок, әлемде еле,
Сулыўлар Султаны, өзиң қырмызы.

Садыклық дегенди сениен үйренсин,
Дүнъяның күн көрмеген ханымлары,
Сулыўлық жарысына қәне бир келсин,
Батыстың ақ билек мадоналары.

Сонда сени көрип намыстан өлип,
Жаланаң денесин жасырып қашар,
Хәм тәўбе етип инсапқа келип,
Сулыўым деп сениң аяғың кушар.

Сен Робинзон яңлы тәғдириң менен,
Таласып-тартысып жасап атырсаң,
Бул Крузо атаўы емесдур билсен,
Лағлы-Маржан, гүли жайнап жатырған.

Бул жерлер алла қәҳәрине ушырап,
Төбеден дуз куйып турған бир орын,
Аспаннан нур емес от-жалын кулап,
Таба мисли күйип турған бир орын.

Сен мине усындай от арасында,
Әўлад деп көксинди дағлап барасаң,
Мәртлик-ерлик деген болса расында,
Тәрийхта мәнгиге бахый қаласаң.

БҮГИН, ҚӘНЕ БАЛАЛЫҚҚА ҚАЙТАЙЫҚ

(Қарақалпақстан халық артисти Бийбираба Өтепбергенованың 50 жыл-
дығына)

13 март, 1996-жыл.

Есле Бийбираба өткен күнлерди,
Бүгин қәне балалыққа қайтайық.
Дәстан оқып гүңиренткен түнлерди,
Әўелхә бир әўладларға айтайық.

Мени шайыр етип өсирген өзиң,
Таң атқанша дәстан оқып мен ушын,
Көрсә жаксылықлар көрсин бул көзиң,
Қарыздарман мийирманым сен ушын.

„Үш жүз алпыс әўлияден“ үш бала,
Өтепберген сорап алған деседи,
Базаргүл бәринен болып бир дара,
Дәўлетиниң басы болған деседи.

Сол дәўлет изинен және бир дәўлет,
Келген жарлы максым шаңарағына,
Ол Бийбимәриям яңлы бир күдирет,
Бийбираба болған гәптиң қағында.

Әкем арысланым, нарым деп сени,
Ардақлап көклерге көтерер еди,
Онын ўәлиийлиги таңлантар мени,
Көплерден айрықша екенин билди.

Биз екеўимиз кийиктиң қос ылағы,
Әкеден ертеде жетим қалғанбыз,
Анам Жумагүлдин солып Гүлбағы,
Қатаң тәғдир сабақларын алғанбыз.

Еслејсен бе, Қаракумның ишинде,
Арба аударылып, күйип биз күнге,

Қыдыр Ильяс келип әйне песинде,
Арба демескени биз бенен бирге.

Шексиз шөл ишинде еки нәресте,
Арбасы шүйеліп, шөплері ауып,
Бозлап әкемізді алып биз еске,
Нажат сорап жүрдик жан-жаққа шауып.

Сонда ақ сақаллы бир ғарры келип,
Арбаны оңғарды хәм ол бизлерге,
„Хаулықпа балаларым, хаулықпа!“ дейип,
Көзден ғайып болып кетти бир демде.

Сол Қыдыр Ильяспа, айтшы бир маған,
Бизди шөл ишинен аман шығарған,
Сонда ығбал-бахыт бергенбе саған,
Әулиелер қоллап, соннан күш алған.

Сен Қыдыр көрген қызсаң ардақлы,
Бийбипатпа яңлы атың хәм кунлы,
Егер қызы болса өзіндей данқлы,
Қарақалпак болар бәркулла уллы.

Сениң қарақалпак екенінди журт,
Көрмей-ақ сөзиннен билип алады,
Себеби өзіндей саулатлы жомарт,
Халықтың келбети болып қалады.

Бүгін бес жулдызың Бердибек пенен,
Және бир елиўдин аскарынан өт,
Мақтаулы Муқатай, Султанбек пенен,
Шаулықлар сүйіп сен мақсетіңе жет.

ГАЗЕТСЕН

„Еркин Қарақалпақстаны“ газетасының 70 жылдық юбилейінде оқылаған қосық.

Май 1994-ж.

(Өзім менен ислескен редакторларға хәзил арнау.)

Буннан он жыл бурын Ибрайым аға,
Уаспың тәрийип етип кеткен газетсең.

Тарийхын айтыўға жоқ бизде шама,
Даңкын көп жерлерге жеткен газетсең.

Халықтың сениңдей перзенти болмас,
Қоллары куўатлы, сөзлери алмаз.
Сен барда хеш ўақыт жүк жерде қалмас,
Мында бир сынақтан өткен газетсең.

Халық пенен қарыстырып қанынды,
Қорғап бәрхә намыс пенен арынды,
Аямадың тәнде шийрин жаныңды,
Халық ушын бәринен кешкен газетсең.

Туянадур Толыбай Аллаяров,
Пахта деп толғанып, салы деп жанып,
Волганың орнына Ваз икти алып,
Ўәкил боп аралап кеткен газетсең.

Қосық оқып шалкып жүрген шайырды,
Мәжлислерде сарғайтып Ибрайымды,
„Сибирге сүргин қылған бизди қудайды“
Деп шайырын тәўбе қылған газетсең.

Бул газет Шараптың анасы десем,
Төрт рет туўдын сен мен егер билсем,
Ағам секретарь деп куўанып жүрсем,
Айланып ҳәким боп кеткен газетсең.

Редактор менен жарысып ислеп,
Фельетонлар айғыр ат яңлы киснеп,
Ғаўлаған менменди шетинен үшлеп,
Жерменди тирилей үйткен газетсең.

Пахтада Муўсаев газетте Шарап,
Академик десем болмас хеш бир лап,
Министрлер келер еди хал сорап,
Редакторлықты жүриткен газетсең.

Елмурат ер жигит саўаты күшли,
Шайыр ол, журналист қәлеми ушлы,
Ол қайда барса да өзінде писти,
„Вести“ ге басшы боп кеткен газетсең.

Сениң балаң ҳәзир жетпис бесинде,
Қобландай қарыўлы нағыз күшинде,

Байрамлар мубәрек болған бул күнде,
Деп ағаңа тәжим еткен газетсен.

Қәлибек ағалар дәрья мысалы,
Кеўли суңқар яңлы алып ушады,
„Көп әрман иске аспай шала боп қалды“.
Деп, басларды шайқап кеткен газетсен.

Жетпистиң асқарында турған ақсақал,
Басшыңдай Қуяш боп, елден алғыс ал,
Халық пенен бир сапта мәңги бақый кал,
Деп Жайхунның тилек еткен газетсен.

Толыбай Аллаяров, Ибраһым Юсупов, Шарап Уснатдинов,
Елмурат Байназаров, Қәлибек Бекжанов, Қуяш Юсуповлар ме-
нің ислескен редакторларым. „Сениң балаң ҳәзир жетпис бесин-
де“ деген қатардың мәниси Елмурат Байназаров, „Еркин Қара-
қалпақстан“ да редактор болды. Соннан кейин „Вести Каракал-
пақстана“ ға редактор болды, оның 75 жыллығы белгиленди.

СЕННЕН ӨЗГЕ БОЗАТАҰЫМ ЖОҚ МЕНИҢ

*(Юбилей ҳурметине Шоманайда
өстелиги ашылғанда оқылды)*

„Сен бағ едиң, бүлбил ушты зағ қалды“
Сеннен өзге ахыў-зарым жоқ мениң.
Пүткил сийнем жанды иште дәрт қалды.
Сеннен өзге намыс-арым жоқ мениң.

„Жер хәм ел билендур, ел хәм жер менен,
Жерсиз елдің күни дәрбе дәр билен“
Дейип, өзге елде жүрген шер билен,
Сеннен өзге дәртим—шерим жоқ мениң.

„Неше ўах жақсыға хәм сухбет болдың,
Шады қоррам болып ойнадың күлдің“
Бәрхә нәкеслердің дәстинен бүлдің,
Сеннен өзге тәнде жаным жоқ мениң.

„Көзиң яшлы, сен кетерсең шараң йоқ,
Бир қудадан басқа пушты—панаң йоқ“
Яратқаннан, халықтан уллы ағаң-йоқ,
Сеннен өзге ели-халқым жоқ мениң.

Бәркулла басына мүшкил ис түсти,
Жүрек, баўырың ғамның отына писти,
Айтыста шешенлер көкейин тести.
Сеннен өзге тилла тарым жоқ мениң.

Сәхәр ўақта қырлы дүпең атылды,
Бенде болып түстиң, қолың шатылды,
Қайлардан табарман сендей ақылды,
Сеннен басқа ақыл-хушым жоқ мениң.

„Қаракөз, қыпша бел қыз бенен жаўан,
Жүзлери кырмызы хұршийди табан“,
Қосығың күдиретдур, кеўлиң бир жәхән,
Сеннен басқа бул жаҳаным жоқ мениң.

Сени оқысам кеўлимде шер қалмайды,
Сөз мәнисин билген сөзди аңлайды,
Жайхун бозатаўды айтып бозлайды,
Сеннен өзге Бозатаўым жоқ мениң.

Өзбекте Наўайы, Тәжикте Жәмий,
Орыстың Пушкини, азар Насимий,
Италиан Данте си, парсы Фердаўсий,
Сеннен өзге Фердаўсийим жоқ мениң.

АҚМАҢҒЫТ

(Нөкис районының 25 жыллық мерекесине)

10-декабрь, 94-жыл

„Мың жыллық тарийхқа ийе еллер бар,
Бирақ сенин орның өзге Ақманғыт,
Патшалар ынтық боп өткен жерлер бар,
Бәри бир жетпейди сизге Ақманғыт.

Қаражан Көбикли палўанды жыққан,
Алпамыс Қобланлар өзиннен шыққан,
Мәртлик адырлығың бабаңнан жукқан,
Көзде нур, қуўатсаң дизде Ақманғыт.

Сен Қарақалпақтың дастурканысан,
Палаўысан, қаўынысан, нанысан,
Жолда жүк қалдырмас сондай нарысан,
Айтсам тәрийп жетлес сизге Ақманғыт,

Кай уакта атыңыз бэйгиден калган?
Бәркулла бэйгиде байракты алган.
Орныңыз тойхана төринде болган.
Хәр жылы тийесең көзге Акмаңғыт.

Көзге сүрме етип тууылган елин,
Сени ардақлайды Төлепбергенин,
Шайыр, жазыушыдан жоқдур ҳеш кемин,
Хәммеден өттин сен сөзде Акмаңғыт.

Сенде ерлер болды жууырып желген,
Әлибек ардақлап, „елим“ деп келген.
Ерланов ақ шегип, ышқында күйген,
Садыксаң жолыңа, динге Акмаңғыт.

КУМЖЫҚҚЫН

(Жожели районы Кумжыққын к—з пахта планын орындағаны құрметине)

1994-жыл, октябрь.

Быйыл сынақ жылы болды хәммеге,
Сынақтан мардана өткен Кумжыққын,
Кыйын—қыстау уакта мәдет боп белге,
Максет-мурадына жеткен Кумжыққын.

Әмиуди жағалап коныс басқан ел,
Кеули дәрья болып, толып-тасқан ел,
Мийнети барлық уак бахтын ашқан ел,
Бахтына жақсылар питкен Кумжыққын.

Жигитлериң мийнет десе кулшынып,
Айтсса дилуардур, беллесе жығып,
Белди беккем бууып, елим деп шығып,
Елди даңк абырайлы еткен Кумжыққын.

„Ақ алтын“ың толды биринши болып,
Кууандын кеуилиң шадлыққа толып,
Калыйла барған жер барар кулпырып,
Баслығың палуандур билсең Кумжыққын.

Истин көзин билген жигитке алғыс,
Бәрхә жолдас болсын қууаныш, табыс,
Айылды жаздырма күшейсин табыс,
Табыслар мүбәрек болсын Кумжыққын.

ДОСЛАРҒА

(1996-жыл қутлықлауы)

Бул күнлерге жеткенлер бар, жетпеген,
Мың-мың сәлем болсын жеткен досларға,
Жаңа жылды көриу несип етпеген,
Ийман жолдас болсын өткен досларға.

Инсанды егер сен бир китап десең,
Ол бир куран яңлы қатпа-қағ десең,
Мухаммед, Яссауий кәрамат десең,
Кәне бир дууа кыл, кеткен досларға.

Хәзир көкирегиң толып турыпты,
Алладан тилегиң болып турыпты,
Басыңа дәулет қус қонып турыпты,
Рахмет. Алғыс, соны билген досларға.

Хәр бир демди ғәнимет бил бүгин сен,
Хәр бир танды ардақла хәм жүгин сен,
Дүнья панийдур ол, өтер билгил сен,
Айтарым дүнья деп жүрген досларға.

Бул күнлерге жетиу ушын сабылып,
Дүнья дейип от ишинде жанығып,
Гейде рауан жортып, гейде қағылып,
Мың сан алғыс болсын келген досларға.

Айтсам ада болмас кеуилде шерим,
Хәр қашан, хәр баста бардур бир өлим,
Өзине, өзгеге тилесең жүрим,
Тәжим ет, қәдириң билген досларға.

Бул жылдың ким билер қандай боларын,
Мәртпен деген жигит ертлеп тулпарын,
Көрсетсин елине дойнақта барын,
Рәхмет де! Ерлик тонын кийген досларға.

Тиришиликте сиз-бизликке не жетсин,
Кеуилден гүдик хәм гирбиндер кетсин,
Урыстың, жәнжелдің отлары өшсин,
Тилерим тынышлық сүйген досларға.

Әмиу менен тәғдирлес бир халықсан,
Суусыз шөлде жасап атқан балықсан.

Бәри бир бәринен өзиң алыксаң,
Сәлем карақалпақ кийген досларға.

Сен бир Прометейдей мәрдана ерсең,
Хатамдай сақыйсаң, оғыры кеңсең,
Досқа кушақ ашқан азат бир елсен,
Алғыс! Азатлықты билген досларға.

Дузға писип, аппақ жүзин күн алған,
От ишинде жанбай мәрдана турған
Киндик қаны тамған топырақта қалған.
Рахмет! Жер қәдирин билген досларға.

Быйыл дәръямызда суўлар мол болғай,
Конышта қолтықта дәнлерге толғай,
Қуяш турса халқым мәңгиге турғай,
Дейип шайырың тилек еткен досларға.

ХЕШ БИРИН ТИЛЕҰБЕРГЕНДЕЙ ДЕП БОЛМАС

(Тилеуберген Жұмамурадовтың 80 жыллығына арналған салтанаттық мәжілісте оқылды)

28-декабрь 1955ж.

Каракеңнің шайыры көп орасан,
Бәрин бир шетинен тәрийплеп болмас,
Өткір алмас, зейін менен қарасан,
Хеш бирін Тилеубергендей деп болмас.

Хәр кимнің өз жолы, өз маңлайы бар,
Бирақ сізге алла болған мәдеткар,
Жүзден жүйірік, мыннан шыққан бир тулпар,
Тулпарға ябылар хеш бир тең болмас.

Искендер әбизәмзәм суўын алғызды,
Әмир Темур Самаркандты салғызды,
Фердаўсийға шах дәстанын жазғызды,
Сондай өз халқына сендей сеп болмас.

Қандай кәраматсаң, қандай ақылсаң,
Бастан аяғың бир турған нақылсаң,
Қурмадай теберік, бийік дақылсаң,
Десем бүгін сөзде хаслан шен болмас.

Тириңде ғәремет тасларын атып,
Ишкен асларыңа уу-зәхәр қатып,
Ақты қара дейіп гүнаға батып,
Жүргенлерде бундай хийле, еп болмас.

„Зер қәдирин текте зергер биледи“,
Бәрин бир шетинен айтсам мен еңди,
„Сени бизін Мақтымқулы“ деп еңди,
Деген халық сөзин айтсам көп болмас.

АЛТЫНКӨЛ

Палұан десе палұан, нар десе нарсан,
Алпамыстай Алп келген Алтынкөл,
Ашылмаған жулдыз, шертпеген тарсан,
Мында бир намань билген Алтынкөл.

Жигиттің султаны десем өзинди,
Жұртлар сүрме етсин жүрген изинди,
Бәрхә орынлап сен айтқан сөзинди,
Бүгін көзиме бир түстің Алтынкөл.

Көпшилик бийдайдан таяк жегенде,
Бес-алты центнер алып келгенде,
Өзин бәйгі басы болып бул күнде,
Бийдайдан мол қырман үйін Алтынкөл.

Өзиндей онлаған колхоз болғанда,
Қарақалпақ бийдайдан да толғанда,
Басшы қызармас еңи-ау ол жайда,
Насазлар исине күйін Алтынкөл.

Генжебай болсаң да туңғыштың исин,
Исleid мийнетте қатайды тисин,
Колхоз тарлық етер мен билсем күшін,
Еле майданлар кең желсең Алтынкөл.

Мәртлер халқым дейіп мийнет етеди,
Халық кууанса мұрадына жетеди,
Ар-намыс деп абырай, деп өтеди,
Бахытың бәлентдур билсең Алтынкөл.

Он үш мың тонналық сары алтының,
Ол мениң халқымның хәм сениң наның,

Жылда төрден болып отырар жайын,
Тойдың жарасығы сенсең Алтынкөл.

Сенің мәртлеріндур Бердақ, Ережеп,
Совхозбай, Аманияз хәм Курал десек,
Барқулла бәйгін басақып, тежеп,
Кәрұан басы болып жүрсең Алтынкөл.

Және айта берсем Жумабай, Тохтар,
Жуманов Пердебай, Беканын бир нар,
Ким егер беллесе жығылып қалар,
Гүресте теңи жоқ ерсең Алтынкөл.

Юсупов Қалыбай, Базарбай, Байжан,
Оларға тең келген, жетеалған қай жан,
Маңлай тери бүгін алтындур, маржан,
Мәртлер жәулаи урған жерсең Алтынкөл.

Жылдан-жылға артар сенің мәртебең,
Көп сөйлеп, азғантай мақтадың демен,
Барқулла мақтаулы ардақлы елсен,
Сақый-сақауатлы, кеңсең Алтынкөл.

Енді еки ағыз пахта қаққында,
Қанлыкөл турыпсаң быйыл сен сында,
Алтын пышақ жатпас хеш уақыт қында,
Кесерсен, өтерсен, ал сен Қанлыкөл.

ТАРИЙХТА АТЫҢЫЗ МӘҢГИ ҚАЛАЖАҚ

Хожелинің қызы кәрұанына

9. [X. 94.

Хәр қашан Хожели кәрұан басысаң,
Быйыл да несийбең молдан болажақ,
Иймән жүзли, соныңдай бир хасылсаң,
Тарийхта атыңыз мәңги қалажақ.

Тарийхта хәр кимнің аты қалмайды,
Тек мәртлер ғана жаратар оны,
Мийнеткешти халқы бәрхә қоллайды,
Қызыл кәрұамның ақ болсын жолы.

Елдің мәртебеси бахты бул кәрұан,
Ол халыққа ырысқы-несийбе болсын.

Хеш жерде сүрникпей жол болып раўан,
Көкте жулдызларға таласып тұрсын.

Дийқанға хеш бир жыл аңсат болмаған,
Бирақ быйылғы жыл бәринен өзге
Быйыл болмау керек бирде толмаған,
Дәуір сүймес хәзир жүргенди ізде.

Бул дәуір өткінши өтерде-кетер,
Өтиу үшін сенің пахтаң мод болсын,
Ким мийнет етсе мұрадқа жетер,
Ой хәм қырларыңыз пахтаға толсын.

Пахтаны сондай бир тау қылып жибер,
Қыткершилик оған көмилип қалсын,
Пахтаң бар, басымда бахтым бар дейбер,
Бизнесменлер сеннен қарызлар алсын.

Сөйтип бағ-дәулетли болып жасайық,
Хожелиде жарлы адам болмасын,
Алланы умытып асып таспайық,
Сені көре алмаған хеш бир оңбасын.

Қәне, быйылғы жыл көрсет күшінди,
Хәммә „Хожели“ деп таңланып тұрсын,
Кәрұан басы болып толған күнінде,
Досларың қутлықлап қоныраулар урсын.

Хожелинің жигитлери мәрдана,
Барқулла мол табыс пенен оралар,
Қызлары гүл яңлы, гилең дүрдана,
Жигитти ардақлап, мәрт еткен солар.

Хәзир хәзил айтып тұрыуға уақ жоқ,
Хәзилди биз толған күни айтамыз,
Хәким ағалардың кеули болсын тоқ,
Бүгін сизге табыс тилеп қайтамыз.

УЛЛЫЛАРДЫ БИНИЯТ ЕТКЕН ХАЛЫҚСАН

*Президент И. Қаримовтың Беруний районы „Правда“ колхозшысы М. Гар-
рыбаевқа жазған хатын тапсыру салтанатында оқылған қосық.*

Март 1994-жыл,

Беруний бурыннан бағ-дәулет ели,
Уллыларды биният еткен халықсан.
Көзлерге тотия хәр қарыс жери.
Мақсет-мұрадына жеткен халықсан.

Жолда жүк қалдырмас нарымсаң өзін,
Көкиректе намысым-арымсаң өзін,
Жұрт басы нәзерінде барымсаң өзін,
Мында бір сынақтан өткен халықсаң,

Тарийхыңа көзлер жетпес карасам,
Табысыңа сөзлер жетпес орасаң,
Мийнет пенен елден алғыс аласаң,
Даңқың көкке тарап кеткен халықсаң.

Шаббаздай ели бар Қарақалпақтың,
Мақтанышы Туран атлы ойпаттың,
Нышанысаң бәрхә даңқ хәм саўлаттың.
Сонындай бахытка жеткен халықсаң.

НАҰРЫЗҒА

Март, 1994-ж

Наұрыз себеп халқым бүгін екеуиміз,
Жаксы тилеклерди тилеп қалайық,
Бұл күнлерге арзыу менен жеткенбіз,
Өткен күнлерди де еске алайық,

Мың жыллық тарийхты аяққа басып,
Партиядан қорқып, Наұрыздан қашып,
Алланы умытып қаддиден асып,
Жүрген күнлерди де, еске алайық.

Наұрыз да, бизлер де қайттан тууылып,
Бийжөн еткен ғұналарың жууылып,
Елге қарсы диктаторлар кууылып,
Кеткен күнлерди де еске алайық.

Өткенлер руўхын ядлаўға қорқып,
Партия айтты деп, жуўырып-жортып,
Ең дәслеп дин менен тилинди куртып,
Бүлген күнлерди де еске алайық.

Байрамынды байрамлаўға ўақ болмай,
Кийген кийим үстине дым шақ болмай,
Өз елинди басқарыўға тақ болмай,
Жүрген күнлерди де еске алайық.

Дүнъя колдың кири жуўсаңыз кетер,
Хәзирги кыйыншылық ўақыт та өтер,
Халық уллы, халық дана, муратқа жетер,
Бахыт күнлеринде бирге болайық.

Бизлерге яратқан дослық берипти,
Дослықка мийриўбет қосып берипти,
Тынышлық есигин ашып берипти,
Ғәниймет күнлерге шүкир қылайық.

ЖАҚСЫ—ЕЛГЕ БАХЫТ, ДӘҰЛЕТ КЕЛТИРЕР

Әмиўдәрьялыларға

Жаксы елге бахыт—дәўлет келтирер,
Жаксылар ўатаны Әмиўдәрьямсаң,
Тулпар барлық ўақыт алдында келер,
Шығыста қол жетпес шұғлалы таңсаң.

Ағла нийет пенен Әмиў бойына,
Берекет урығын қадап атырсаң,
Халқыңа хызмет етиў бәрхә ойында.
Тайнапырсаң, Алпамыссаң, батырсаң.

Дүнъяда тойда көп, куўанышта көп,
Бирақ бүгінгидей куўаныш болмас.
Сенде қалпал сөйлеў, болмас хеш бир еп,
Айтсаң орыңламай кеўилиң толмас.

Сениң куўанышың усы шигитиң,
Ол халқыңа бахыт болып келеди.
Шетинен мийнеткеш қыз хәм жигитиң,
„Зер қадирин зергер ғана биледи“.

Бүгін сизге шайырынның тилеги,
Егисте илайым жаўын болмасын,
Әмиўдәрья қарақалпақ жүреги,
Мухаммед мәдет боп, алла колласын.

Бир шигитиң мың ғұмша боп гүллегей,
Әлем аппақ болып пахтаға толсын,
Шигит еккен қоллар дәртти көрмегей,
Гүзде қырманларың көклерде болсын.

Сенин құдиретинди, сениң исинди,
Көксиме мөр янлы басып жүриппен,
Сениң дүрметинди, сениң исминди,
Әкемдей ардақлап, ұллы билермен.

Йулдаш Оразбаев баслық ұағында,
Қырманлар шашланды Қылышбай жақта,
Енди көш кейнинде қалмай қағында,
Әмет ақсақалдың атыны ақла".

Деп зүрәт тойында сын айтқан едик,
Әмет исенимди ақларсаң енди,
Сеннен үмийдиұар болып қайтқан едик,
Алыссаң, тутыссаң майданың келди.

Айтсам ада болмас мәртлерің көпдур,
Айымың арыұдур, Турсынбай батыр,
Кемпирлер қол қабыс, ғаррылар сендур,
Алламбергенлерің Қобланға татыр,

Елге искер басшы ырыс келтирер,
Олар арқау болса өріс болайық,
Ел деп жүргенлерди текте халық билер,
Қууаныш-қайғыда тегіс болайық.

Нан болса қосықтың болғаны яңлы!
Әмиұдәрья наны қалың болажақ,
Шайырдың сөз бенен алғаны яңлы,
Нан менен көп жерди жаулап алажақ.

ХАЛЫҚТЫ НУРЫҢ МЕНЕН ЖУҰҒАН ҚАЛАСАҢ

(Нөкіс қаласы мәдениет күнлерінің Тақыятаста өткерілген салтанатында оқылған қосық.)

26-июль 1994-ж

Нөкіс артериясы десем халқымның,
Өзің вена болып тұрған қаласаң,
Жүрекке жақынсаң, сүйкімлісең дым,
Халықты нурың менен жууған қаласаң.

Сенде Алпамыстың қууаты бардур,
Қаражан батырдың белин сындырған.
Өзіндей батырға алласы ярдур,
Жайхунға ийленип, жаралған нурдан.

Хәр халықтың бір мақтанышы болады,
Мениң мақтанышым Тақыятасымсан.
Жаксылар тарийхта мәңгі қалады,
Күшке минген жигитлик бір жалынсаң.

Хәмме сени ардақлайды арыұдай,
Жигитлер ышқында мәжнүн болажақ,
Сендегі құдирет айтшы ол қандай?
Жулдызға жолдас боп, айды алажақ.

Ұасың тәрийп етсем ада болмайды,
Сен дегенде толып-тасып кетемен,
Сенсіз асым батып, шайым қонбайды,
Сен аркалы әрманыма жетемен.

Досларды дослардың сыйлауы заңлы,
Басқан излеріңіз гүллерге толғай.
Шарап, Әбдирейім! дослығы яңлы,
Қалалар дослығы мәңгіге болғай.

ЕЛИМ ДЕЙДИ ЕРМЕН ДЕГЕН ЖИГИТЛЕР

№2 медучилищениң биринши питкеріушілеріне 1994-ж.
(Жаңа училищениң биринши питкеріушілері диплом алғанда
директор Қонысбай Аяповқа хәзил-арнау)

Елде мектеп те көп, елде ВУЗ да көп,
Бирак сениң орның өзге Қонысбай,
Бул жер хызмет етер еле бизге көп,
Мында бир алғыслар сизге Қонысбай.

"Елим" дейди ермен деген жигитлер,
Хәммени ел хызметине үгітлер,
Бүгін қасыл болып арзыу үмітлер,
Мийнетің түсіп тур көзге Қонысбай.

Жаңа қәсип орнын ашаман дейіп,
Дәрьядай боп толып, тасаман дейіп,
Халқыма барымды шашаман дейіп,
Жууырып желесең күнде Қонысбай.

Ш а р а п - Нөкістің хәкіми.
Ә б д и р е й і м - Тахыятас хәкіми

Турсынбай ағаның мәртлігін айтсам,
Қашан халық үшін мийнеттен қашқан,
„Елим“ деп түнлерде уйқысын жойтқан,
Аған бар сонындай сизде Қонысбай.

Хәзир нанын таппай жүргенде көптер,
Уллы бір дәрғахты аштыңыз сизлер,
Бундай мәртлік исти ислер текте ер,
Ерден де ағласыз бизге Қонысбай.

Кутлы болсын бул алынған дипломлар,
Шадлықтан көкіректе кернейди канлар,
„Биринши директорым“ дейип бул қызлар,
Ядлап жүрер сизди күнде Қонысбай.

Менде бир әрман бар айтпасам болмас,
Сизлер ВУЗ болмай кеулимиз толмас,
Әбилқасым тилеги хеш жерде қалмас,
ВУЗ болың ендиги гүзде Қонысбай.

ӘМЕТ ТАРИЙХ ЕСТЕЛИГИНЕ

Әмет Тарийх болып тарийхта қалған,
Тәрийпин сөз жетпес алғыр қырансан.
„Тарийх жолы“ деген гүзар жол салған,
Сонындай теберик кәстерли жансан.

„Болар бала бес жасынан“ дегендей,
Бәйгиде өзгеге байрақты бермей.
Гейде онлаған күн үйіңе келмей,
Дәстан айтып танды қарсы алғансан.

„Саятхан“ ды бағ сейлине жиберип,
Өртенер Хәмира сыртынан, көріп,
Бир посаға шийрин жанын хәм берип,
Яр жолында бәрха күйип жанғансан.

Безиргенге ауыр кәрұан тарттырып,
Гөрүғлыға оны сырттан аттырып,
Ғәриплерди кул орнына саттырып,
Шахсәнем боп саудаласып турғансан.

Т у р с ы н б а й — Ден саулықты сакдау министри Т. Ешанов.

Қолын тийген ұақта тилла тарларға,
Илахий күш енер ашық-ярларға,
Қызғанда қарамай аху-зарларға,
Хәўжинде от мысал лаўлап жанғансан.

Сен билген наmanın есап-саны жоқ,
Бири жулдыз болса, бири алмаз, оқ.
Хәр бири көкіректе жанып турған шоқ,
Сонлықтан тарийхта мәңги қалғансан.

ТӘРИЙПИНДИ АЙТСАМ...

*(Белгилі илимпаз хәм жазыушы
Сарыгүл Бағадырованың 50 жыл-
лық юбилейинде оқыған қосық.)
1994-ж.*

Тәрийпинди айтсам Сарыгүл апа,
Сегиз қырлы, бир сырлы жигиттейсен,
Жигитлерде өзиннен болмас ағла,
Тапқаныңды халқыңа нийетлейсен.

Алла бир бак берген Сары қызсан,
Жигитлер шықпаған шыңға шыққан,
Ушыға қыйқымындай дәри қызсан,
Мийнетти мақтанышым дейип укқан.

Көп жигитлер илимнен безип кетти,
Оның әлұан сырларына жете алмай,
Көп шайыр, жазыушылар гезип кетти.
Марапат, иззетти көтере алмай.

Сен өзин бәринен ағла болдың.
Өмирдің қыйын бир қылаулы сокпағында,
Төбем көкке жетип кууандым дым,
Өзиндей апамлардың болғанына.

ХАЙЯМҒА

Хайямды мен дайымнан да абзаллырак көремен.
Поэзия жүзик десек, оны қасы билемен,
Төрт қатарда гүллі әлем негизини кураған,
Рубайына жети ыклым, тәнде жанды беремен.
Гүл жүзлі яр, дослар менен шады-қоррам гештекте
Шарап ишсем, уллы ойшыл хұрейи ушын ишемен.
Материяның мәңгилігін толып тасып жырлаған,

Эпикур ҳам Вольтер менен бир қатарда көремен,
Бес қытаны таң қалдырған шайырлардың патшасын,
Астроном, математик, философ деп билемен.
Жаксы күнди әрман еткен Шығыстың бул бүлбили
Күннен ыссы, гүлден нәзик, ҳақыйқатшыл не деген.
Ҳайям десе, ашылмаған жұлдыз киби мың жылдан,
Көктен жерге шугла шашып, келермен-ау еле мен.

ХАФЫЗҒА

Тәбиат мың жыл толғатып, Шеразда туўды оны.
Ҳәм қуяштай сөнбесин деп қуяшқа жуўды оны.
„Халық руўхын көтерип, шағлаған еди Хафыз“
Деп Наўайы жұлдызлар қасына қойды оны.
Наўайы бас ийген бе, қуяштан өзге қудайға,
Нур шашып, усағанлықтан қуяшқа, сүйді оны.
Онан бахытлы инсан барма екен бул дүньяда?
Фридрих Энгельс ҳүрмет етип болған жолы.
Япырмай оны сонша аймалап, ардақлады-ау.
Гёте, Пушкин жұлдызларға жеткен қолы.
Әлемди тәрезиге салып тартқан жағдайда да,
Әлем орны бар бөлек, бир бөлекдур оның орны.
Көре алған алдындағы мың жыллық келешекти,
Сөзи дүрге бергисиз, бостан болған басқан жайы.
Жайхун шарық урып, жер-көктен излеген менен сирә,
Еле табылған емес, Хафыз Шеразийдың тайы.

НАҰАЙЫҒА

Мен өзінди „әлұан дөнген уллы бағ“ деп айтып жүрмен.
„Хәр бәйтиң палы тамған бир додақ“ деп айтып жүрмен.
Айсыз, күнсіз ол күнлерде кеңилерге нур болып кирген.
„Ғәззелиң өмир қуяшы-шамшырақ“ деп айтып жүрмен.
Рубайында ол ҳәзирети Ҳайям менен үнлеслик бар.
„Чар дийўаның“ суўдан таза, сүттен ақ“ деп айтып жүрмен.
Қуўаныш инам етип кайғы мунын алған нигардың,
„Мухаммесин ҳақыйқат дур-зербарақ“ деп айтып жүрмен.
Ал елиу бир мың еки жүз отыз мисреден ибарат,
„Хамсаң әлем қуўанышы бир булақ“ деп айтып жүрмен.
Ондағы бес дәстаның усар жердиң бес қытасына,
„Төбеси жұлдызлар сүйген, бес дарақ“ деп айтып жүрмен.
„Наўайы болмағанда Жайхун сенше болар ма едиң?“
Дегенлерге „хаслан, хаслан, яқ, яқ, яқ“ деп айтып жүрмен.

* * *

Шийрин сөздің булағы сарқылмас наўа еди ол,
Гомер ҳәм Фердаўсийдай тени жоқ дана еди ол,
Шығаста туўылып, сәулеси әлемге түскен,
Қуяштай сөнбейтуғын мәңгилік шугла еди ол.
Пүткил саналы өмирин ел хызметине арнаған.
Халық мунын көп жутқан баўыры мың парра еди ол.
Жүзде мийрим-шәпаат, тилде шекер палы бар.
Хәр ырғақта мың мәни бар, шийрин бир нама еди ол.
Ғәззалық әлеминде өзиниң „Хамса“ сындай,
Қулпы дөнген мийўалы бағ, кең пайтах дала еди ол.
Әлемге танытқан ол өзбек тилиниң құдиретин,
Илимде шолпан мысал, тени жоқ дара еди ол.
Тәжिम ет сен Әбилқасым Әлишер Наўайыға,
Поэзия атлы сулыўдың басында жыға еди ол.

НӘСИЙМИЙГЕ

Ҳақыйқатты жасырмады әшкара етти Нәсиймий,
Инсанды „қудирет“ деп, ең дана етти Нәсиймий.
Ұаз кешип, ғайры-тәбий жәннетлер ҳәм бостанлардан,
Жәхәннемниң жәллатларын масқара етти Нәсиймий.
Пир тутып, Низамий Генжеўий ҳәм Хисираў Дехлеўийди,
Басқан изин көзлерине тотия етти Нәсиймий.
Өзи әзелден нур жамылған гүлденген лириканы
Әлұан түрли гүлге орап, дурдана етти Нәсиймий.
Тилге алса назлы ярды бийхуш етип бул әлемди,
Сулыўлықта ҳеш тени жоқ-әпсана етти Нәсиймий.
Қылышынан қан тамған елде тунғыықтан нур излеп,
Халық бахты ушын өзін дийўана етти Нәсиймий.
Соннан үйрен Әбилқасым халыққа ҳүрмет етиўди,
„Халқым“ дейип, өз бахытын мың пара етти Нәсиймий.

МӘШРЕПКЕ

Етпе нала әй Мәшреп „бахты кара болдым“ деп.
„Ләхәт ишинде еңиреп, бир бийшара болдым“ деп.
Сен жыласаң бул әлем көзден қанлы жас төгип,
Зар-зар жылар „баўыры пара-пара болдым“ —деп.
Сен келип поэзия және бир ғұмша байлады.
„Енди ҳеш бир тени жоқ нурлы шугла болдым“ деп
Сен анадан туўғанда мына ески тәбиат,
Телпегин көкке зыңды „ҳай-ҳай“ дана болдым“ деп.
Мәс болып қуўанып жүр лирика ашықлары,

„Жан алыўшы жылўасына пәрўана болдым“ деп,
 Ғәзелиң нигарды аймалап айға көтерди,
 „Перий яңлы нәзелім ярға шайда болдым“ деп,
 Көкирегінде қайғы ғам толғанғанда мухаммес,
 „Ышқында күймес ҳеш ким дийўана болдым“ деп,
 Мусәддес қанат қомлап шықты бийик пәрўазға,
 Шарық урып, излер дилбарды „бийғана болдым“ деп,
 Мусәббе мың түрде жылўаланды тилинде,
 „Хинжи—маржанлар ишинде дурдана болдым“ деп,
 Ал мурәббе бүлбилдей пәряд етер енирәп,
 „Ұах, дат, қызыл долақлы гүлден жүдә болдым“ деп,
 Мустазад көрсетти Әбилқасымға күдиретин,
 „Поэзия аспанында Сайяра болдым“ деп.

ЗЕБИНИЙСАҒА

Шах қызы болсаң да сен, жарлыға пәрмана болдың,
 Хүсинде Бийбимәрімдай көзлери қара болдың.
 Әкең патшалықта жетпеген мәртебе, бахытқа,
 Сен илим хәм әдеп пенен жетип, бийбаха болдың.
 Ал енди Зебинийса поэзия майданында,
 Ол Афхан хәм Хиндистанда шамшырақ шуғла болдың.
 Сениң ерин де, бахтың да, жаныңда китап болып,
 Китаптан дүрлер шашып, өзиң де дурдана болдың
 „Ләблериндәй шийринликтен бир-бирине жабысып“,
 Сөзлери бийхуш етиўши ай-жүзлі айпара болдың.
 Алтын кәпес ишинде жулдыр кийимлини ойлап,
 Сонлықтан да ҳеш теңи жоқ, не деген дана болдың.
 Бийперзент өткен болсаң ҳеш налыма Зебинийса.
 Бас ийип, көксимде қолым, мен саған бала болдым.

БЕРДАҚҚА

Қарапайым қарақалпақ десе соның өзисең,
 Қалпағы қара, кеўли ақ, десе соның өзисең.
 Қара таўдай айбатлы, Әмиўимдей мәўиж урған,
 Құлпы дөнген мийўалы бағ десе соның өзисең.
 Сөзлери уран болған Наўайы, Мақтымқұлыдай,
 Шығыстағы бир шамшырақ, десе соның өзисең.
 Төбеси айды аймалап, жулдызға мийман болған,
 Поэзияда уллы дарақ десе соның өзисең.
 Қаның қанына қарысқан қарақалпақ халқының,

Халқы ардақлаған зурят, десе соның өзисең,
 Сағасын бийиктен алған, суўы мың дәртке даўа,
 Мәңги сарқылмас бир булақ, десе соның өзисең.
 Әдиўлеп Бердимурат—халықты халық—Бердақты.
 Ел ушын туўылған Бердақ, десе соның өзисең,
 Бир „Халық ушын“ ыңның өзи мың мысқал алтыннан,
 Әбилқасымға жақсырақ, десе соның өзисең.

ХАЛЫҚСАН

(Өзбекстан Республикасы Конституциясының 4 жыллығы ҳурметине Ташкентте өткерилген мушайрада оқылды.) 3-декабрь 1996-ж.

Мен тәрийп етиўге әзизбен бүгин,
 Уллыларды биният еткен халықсан,
 Дәўирдиң көтерген гидиман жүгин,
 Аўыр өткеллерден өткен халықсан.

Он сегиз мың әлемди яратқан жаббар,
 Расул талийматын таратқан жаббар,
 Бизге бағ-дәўлетин қаратқан жаббар,
 Қолың бийиклерге жеткен халықсан.

Бизге нәзер салып бир қәдир ийем,
 Сокпақ гүзар болып, жоллар болып кең,
 Еркинлер ишинде өзбек болып тең,
 Бул кандай кәрамат, неткен халықсан.

Мен бир қарақалпақ каналасынман,
 Керек десең намысыңман, арыңман,
 Туўысқаннан, баўырыңнан барыңнан,
 Мийўасы малынған, питкен халықсан.

Қәдир түни яңлы қәдирли бул күн,
 „Елим“ деген ерлер бул күнге жүгин,
 Неше әсир жүрдиң тутқында хәм гүң,
 Истиқлал байрағын тиккен халықсан.

Хәзир бес континент саған қарайды,
 Керек жерде сеннен кеңес сораиды,
 Буннан уллы бағы-дәўлет болмайды,
 Тамырың тереңге кеткен халықсан.

БУЛ ДҮНЬЯ

Кимлерди көрмеген кимнен қалмаған,
Адам ата менен жаслы бул дүнья,
Бәрин бир шетинен әсте жалмаған,
Айдарха сыпатлы, баслы бул дүнья.

Дүнья дейип жанды отқа жағамыз,
Өтирик айтып, суўдан куры шығамыз.
Оның ушын ҳаққа насақ тағамыз,
Бәринен айбатлы, патлы бул дүнья.

Дүньяның кейнине жетпеген ҳеш ким,
Ол сызған сызыктан өтпеген ҳеш ким,
Қанша дәўран сүрсен, узағы бес күн,
Сонда да пал яңлы, татлы бул дүнья.

Бул сондай жорғадур, суўдай ағылар,
Кеше күндиз сегбир тартып сабылар,
Ахыр бир күн сүрнигип кеп жығылар,
Әзелий усындай заңлы бул дүнья.

Ҳәдден асып уттырып қудайды,
Тыңламас ҳеш ўақыт-аўхалды жайды,
Алдап суўлап бир күн қатты матайды,
„Бул паны-ялғаншы“ атлы бул дүнья.

Ышқына мәс етип бизди ойнатып,
Есап-сансыз лағлы-маржан жыйнатып,
Кейин атар заңғар тасада жатып,
Сонындай опасыз лолы бул дүнья.

Биреўлерге ада болмас пал берген,
Биреўлерге мал үстине мал берген,
Биреўлерге өләмата ҳал берген,
Зәхәр араласқан паллы бул дүнья.

Ағаны иниге душпан әйлеген,
Урысқа-жәнжелге куштар әйлеген,
Қанжар урып болып пушман әйлеген,
Қолы барлық ўақыт қанды бул дүнья.

Көз бир қысым топыраққа толады,
Гүлин қазан урып бир күн солады,
„Алла бир күн аманатың алады“,
Демейди-аў, енағар дәли бул дүнья.

БҮГИН УЛЛЫ ӘЙЯМ

Бәхәр пасыллардың сереси гүли,
Көктен түскен төрт кітаптың бириндей,
Кеўиллер шадлығы, байлығы дүри,
Илаҳий жәннеттің әлўан гүлиндей.

Бүгин уллы әйям наўрыз байрамы,
Әтирап гүл киби қыздай жайнады.
Кеўил әлле нени күсеп қайдағы,
Толқып, йошып барар бәхәр селиндей.

Ол бир ушсам дейди көкти айланып,
Жақсы тилек қанатында ойланып,
Жигитлер сүйгенине қалсын байланып,
Қоллар қолды тутып турсын дирилдей.

Ул тилеп жүргенге алла ул берсин,
Қыз тилеп жүргенлер быйыл қыз көрсин,
Перзентсиз изине перзентлер ерсин,
Перзентсизлик дағы кетсин билинбей.

Наўқас аўырыўдан аўлақ болғайсыз,
Бәхәрдеги Әмиў яңлы толғайсыз,
Бир бирине бақ қусы боп қонғайсыз.
Шығыстың шашырап шыққан күниндей.

Аразласып жүрген ерли-зайыплы,
Бүгин өкпе-гийне деген айыпты,
Наўрызда қырғынлар, урыс қойыпты.
Қолды қолға берің, кетсин билинбей!

Жетимлер анасын, әкесін тапсын,
Байлар қазнасының есигін ашсын.
Жүйириклер жеткермей қыйқыўлап қашсын,
Бәйгени басқарып барсын сүринбей.

МАҚСЕТ-МУРАДЫМА ЖЕТКЕНМЕН БҮГИН

*(Қарақалпақстан Республикасы
Конституциясы күніне) 1997-жыл,
апрель*

Таң сәхәрде турып Қуранды алып,
Манлайға тауаптар еткенмен бүгин,
Мына бир аятқа нәзерім салып,
Мақсет-мурадыма жеткенмен бүгин.

Алла сизге меҳрибан ҳам реҳимли,
Бахыт қусы етип бердим бул кунди,
Азап уқибетген, жабирден гүлли,
Кууана-мәрдана өткенмен бүгин.

Айда толығырақ, жулдыз жактырақ,
Дәрьям кеуилимде сарқымас булақ,
Арал толқынлары жүйирик бир пырақ,
Толғанып-толғанып кеткенмен бүгин.

Дуньяда бахыттың мың бир түри бар,
Ең үлкен бахытың намыс пенен ар,
Буындай бахытқа жетпейди муқтар,
Көкке шолпан болып питкенмен бүгин.

Әлем хәйес етип бизге қарайды.
Еки халық дослығыны сынайды.
Жүзикке қас қонған яңлы шырайлы.
Қанға қан қарысып кеткенмен бүгин.

Қарақалпақ қарапайым жайдары,
Туұйсқанлық, дослық бәрхә айтары,
Сол менен өлшенер намысы-ары,
Муралқа дос пенен жеткенмен бүгин.

Келешек әуладлар, алдағы заман,
Әсирден әсирге жетиңиз аман,
Көп болсын суў менен дастурқанда нан,
Дейип сизге тилек еткенмен бүгин.

48770

МАЗМУНЫ

Хожа Ахмед Яссауий ғәззелине мухаммеслер	3
Хафыз Шеразий ғәззелине мухаммеслер	5
Нәсимий ғәззелине мухаммеслер	8
Наўайи ғәззелине мухаммеслер	10
Мәширеп ғәззелине мухаммеслер	13
Мактымкулы ғәззелине мухаммеслер	14
Өзбегим	16
Ашық Еркин Мәдрәхимов ғәззелине мухаммес	17
Сегизликлер	18
Қарақалпақстан	37
Әмир Темур	42
Өзиндей хаял жоқ жакты әлемде	45
Бүгин көне балалыққа қайтайық	47
Газетсен	48
Сеннен өзге Бозатауым жоқ менин	50
Ақмаңғыт	51
Қумжықхын	52
Досларға	53
Хеш бирин Тилеубергендей деп болмас	54
Алтынкөл	55
Тарийхта атыңыз мәңги қалажақ	56
Уалыларды бинияд еткен халықсан	57
Наўрызға	58
Жаксы—елге бахыт-дәулет келтирер	59
Халықты нуры менен жуўған қаласан	60
„Елим“ дейди ермен деген жигитлер	61
Әмет тарийх естелигине	62
Тәрийпинди айтсам	63
Хайямға	63
Хафызға	64
Наўайыға	64
Нәсиймийге	65
Мәшрепке	65
Зебинийсаға	65
Бердаққа	66
Халықсан	67
Бул дунья	68
Бүгин уламы әйям	69
Максет—мурадыма жеткенмен бүгин	69

Әбилқасым Өтепбергенов

ЕГЕР КЕҰИЛИМДИ ХОШ ЕТСЕ...

(Қосықлар)

Қарақалпақ тилинде

„Қарақалпақстан“

Нөкис—1997

Редакторы — Н. Тилеуова
Қарап шығарған — Т. Даниярова
Художниги — А. Әметов
Худ. редакторы И. Қыдыров
Тех. редакторы З. Досанова
Корректоры Б. Садықов

ИБ № 2019

Теріуге берілген уақты 12 08 97 ж. Басыуға рухсат етилген уақты 17. 09. 97ж.
Қағаз форматы 60X84 ¹/₁₆. Газеталық қағаз. Әдебиі гарнитура. Кегль 10.
Жоқары баспа усылында басылды. Көлеми 4,5 баспа табак 4,18 шәртли баспа
табак 3,21 есап баспа табак. Жәми 10000 нуска. Бақасы шәртнама бойынша
Буйыртпа 211.

„Қарақалпақстан“ баспасы. 742000. Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9.

Қарақалпақстан Республикасы Баспа сөз бойынша Мәмлекетлик комитети-
ниц Нөкис полиграфкомбинаты. 742000. Нөкис қаласы, Қарақалпақстан
көшеси, 9.